

YLÄKOULUN ÄIDINKIELEN JA KIRJALLISUUDEN AINEENOPETTA-
JIEN KOKEMUKSIA JA NÄKEMYKSIÄ ETÄOPETUKSESTA – MITEN
ETÄOPETUS ON VAIKUTTANUT OPPIAINEEN OPETTAMISEEN?

Eliisa Lipsanen
Kandidaatintutkielma
Suomen kieli
Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2022

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta	Laitos – Department Kieli- ja viestintätieteiden laitos
Tekijä – Author Eliisa Lipsanen	
Työn nimi – Title Yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden aineenopettajien kokemuksia ja näkemyksiä etäopetuksesta – Miten etäopetus on vaikuttanut oppiaineen opettamiseen?	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2022	Sivumäärä – Number of pages 27
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkielman aiheena on yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen etäopetus. Tutkimuksessa tarkastelin oppiaineen aineenopettajien subjektiivisia kokemuksia ja näkemyksiä siitä, miten etäopetus on vaikuttanut oppiaineen opettamiseen. Tutkielmassa oli myös tarkoitus lisäksi selvittää, miten etäopetusta on järjestetty ja toteutettu yläkoulussa koronapandemian aikana ja millaisia käytänteitä etäoppitunneilla on otettu käyttöön. Tutkimusaihe sijoittuu soveltavan kielentutkimuksen alalle, tarkemmin opettajien käsitysten tutkimiseen. Tutkielmassa pyrin vastaamaan tutkimustavoitteiden näkökulmasta seuraaviin tutkimuskysymyksiin: 1. Millaiset asiat on koettu myönteisiksi äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen etäopetuksessa? 2. Millaiset asiat on koettu haastaviksi äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen etäopetuksessa?</p> <p>Tutkimukseni etäopetuksesta edustaa laadullista eli kvalitatiivista tutkimusta. Tutkimuksen aineistonkeruumenetelmänä olen käyttänyt sähköistä Webropol-kyselyä, jonka olen toteuttanut täysin anonymisti. Kyselyn kysymykset koostuvat pääasiassa erilaisista avokysymyksistä, jotka olen jakanut seuraaviin osioihin: 1. taustatiedot, 2. oppiaineen etäopetus, 3. vuorovaikutus etäopetuksessa, 4. etäopetuksen TVT-valmiudet ja 5. etäopetuksen järjestäminen. Tutkimusaineistoni koostuu kahden aineenopettajan laatimista kyselylomakevastauksista, joita olen analysoinut aineistolähtöisen sisällönanalyysimetodin ja teemoittelun avulla. Sisällönanalyysin avulla olen pystynyt erottelamaan aineistosta abstrahoidut teemakokonaisuudet etäopetuksen myönteisistä ja haastavina koetuista kokemuksista ja näkemyksistä.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että aineenopettajille on jäänyt päällisin puolin positiivinen ja onnistunut kokonaiskuva oppiaineen etäopetuksesta. Opettajien näkemysten mukaan myönteisiä etäopetuksen kokemuksia olivat luovat ja monipuoliset tehtävät, työskentelyn seurannan helppous, tuki ja eriyttäminen, sähköiset työskentely-ympäristöt, tieto- ja viestintäteknologiset taidot, sekä viestintä ja vuorovaikutus. Etäopetukseen toivat haasteita tieto- ja viestintäteknologian laitteiden toimintaongelmat, tuen tarpeen vaativat oppilaat, oppiainekohtaisten opetussisältöjen ajankäyttölinen rajoittuneisuus, sekä vuorovaikutuksen ja kontaktin ylläpitäminen. Tunneilla on hyödynnetty erilaisia ohjelmia, työvälineitä ja oppimisalustoja. Opetusta on järjestetty Google Meetin ja Google Classroomin, sekä Microsoft Teamsin ja Zoomin välityksellä. Digitaalisten opetusmenetelmien osuus oppituntien käytänteissä ja opettajien ja oppilaiden toimintatavoissa on ollut opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön asia. Digitaaliseen muotoon laadittuja oppimateriaaleja, kuten Otavan Särmän materiaaleja on hyödynnetty osana opetusta.</p>	
Asiasanat – Keywords COVID-19-koronaviruspandemia, etäopetus, yläkoulu, äidinkieli ja kirjallisuus, tieto- ja viestintäteknologia	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kieli- ja viestintätieteiden laitos, JYX-julkaisuarkisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	4
1.1	Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet	4
1.2	Aiempaa tutkimusta etäopetuksesta	6
2	TUTKIMUKSELLINEN VIITEKEHYS	8
2.1	Etäopetus käsitteenä ja opetusmuotona.....	8
2.2	Etäopetuksen teknologia ja sähköiset oppimisympäristöt	9
3	AINEISTO JA MENETELMÄT	11
3.1	Kysely aineiston keruumenetelmänä ja tutkimusaineisto	11
3.2	Aineistolähtöinen sisällönanalyysi analyysimetodina	13
4	AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET	16
4.1	Etäopetuksen myönteiset kokemukset.....	16
4.2	Etäopetuksen haasteet	20
5	PÄÄTÄNTÖ	24
5.1	Johtopäätökset etäopetuksen vaikutuksista oppiaineen opettamiseen.....	24
5.2	Tutkimuksen luotettavuuden arviointia ja jatkotutkimusehdotus.....	26
	LÄHTEET.....	28
	LIITTEET.....	31

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tavoitteet

”Poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden aikana opetusta järjestetään osittain tai kokonaan muuna kuin lähiopetuksena etäyhteyksiä hyödyntäen” (Finlex: 521/2020, § 20a).

Maailmanlaajuisen COVID-19-viruspandemian vuoksi keväällä 2020 jouduttiin sulkemaan kokonaan suurin osa maailman kouluista ja oppilaitoksista tai niissä siirryttiin ottamaan käyttöön uudenlaiset ja tavanomaisesta poikkeavat opetusjärjestelyt, kuten etäopetus. Tilanne vaikutti merkittävästi opetuksen toteuttamiseen, sillä poikkeustilan aikainen eristys toi väistämättä uusia haasteita esimerkiksi opetuksen järjestämiseen digitaalisesti. Normaaleja luokkahuoneopetuksen käytänteitä ei voitu hyödyntää sellaisinaan, vaan opettajien täytyi kehittää uudenlaisia tapoja oppilaiden motivointiin ja toiminnanohjaukseen. (Vuorio, Ranta, Koskinen, Nevalainen-Sumkin, Helminen & Miettunen 2021: 11, 15; Merjonen, Salmi, Latvala & Husberg 2021: 30, 40.)

Etäopetukseen siirtyminen on koronapandemian aikana herättänyt viime vuosina runsaasti keskustelua myös uutisissa ja sosiaalisen median kanavissa. Viikoittaiset uutisoinnit ja puheenaiheet kertovat etäopetuksen ajankohtaisuudesta ja globaalista ilmiöstä. Keskusteluissa on useimmiten painotettu oppilaiden ja opettajien psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin kuormittuneisuutta. Yle Uutisissa on julkaistu lukuisia uutisia koulu-uupumuksesta ja psyykkisen ja fyysisen terveyden heikentymisestä. Seuraavat uutisesimerkit korostavat opiskelijoiden näkökulman kautta koronan vaikutuksia opiskeluun ja jaksamiseen: ”Korkeakouluopiskelijat ovat jaksamisensa ääri rajoilla” (Haapaniemi 2021) ja ”Etäopiskelu uuvuttaa opiskelijat, voimavarat lopussa” (Heimolehto & Mäkelä 2021). Opiskelijoiden hyvinvoinnista on tehty myös useita tutkimuksia, ja tutkimustuloksista on noussut esille monenlaisia huolenaiheita. Etäopetuksen pedagogisista ratkaisuista on käyty vähemmän keskustelua, joten hyvinvointikysymysten lisäksi on myös tarpeen tutkia opettajien näkemyksiä ja kokemuksia etäopetuksen aikaisesta opetuksesta. On mielenkiintoista kartoittaa erilaisia pedagogisia ratkaisuja ja käytänteitä, joita he ovat hyödyntäneet etäopetuksessa.

Keväällä 2020 koulut olivat etäopetustilanteen vuoksi riippuvaisia erilaisista digitaalisista opetustyökaluista ja niiden käyttöön liittyvästä osaamisesta. Kansalliset ja kansainväliset arviot ovat osoittaneet, että Suomessa on poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden aikana hyödynnetty etäyhteyksiä perus- ja toisen asteen opetuksessa. Useiden arvioiden mukaan siirtyminen lähiopetuksesta etäopetukseen on sujunut mallikkaasti, sillä kouluissa ja oppilaitoksissa on otettu käyttöön jo ennestään ennen koronapandemian alkua tuttuja digitaalisia laitteita. Pandemia on kuitenkin edellyttänyt opettajilta nopeita toimia ja siirtymiä etäyhteyksien välityksellä toteutettavaan opetukseen, sillä heidän on täytynyt viedä digitaalisuus osaksi pedagogisia ratkaisuja. Tällöin on korostettu opetusta ja oppimista tukevia ratkaisuja. Laitteiden käyttöön liittyvä osaaminen on voitu viedä osaksi etäopetuksen suunnittelua ja toteuttamista. (Vuorio ym. 2021: 5, 6–7.)

Kandidaatintutkielman aiheeksi valikoitui äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen etäopetus, sillä aihe kiinnostaa itseäni eniten ja motivoi samalla perehtymään siihen syvällisemmin. Etäopetus on tullut myös itselleni tutuksi omien korkeakouluopintojen aikana. Tutkimusaihe sijoittuu soveltavan kielentutkimuksen alalle, tarkemmin opettajien käsitysten tutkimiseen.

Opetussuunnitelma antaa äidinkielestä ja kirjallisuudesta tarkan tehtäväkuvauksen oppiainekohtaisten tehtävien ja tavoitteiden mukaisesti. Oppiaine nähdään monitieteisenä tieto-, taito- ja kulttuuriaineena. Opetus pohjautuu laajaan tekstikäsitteeseen, jossa korostetaan tekstien tuottamisen ja tulkitsemisen taitoja, sekä tiedon hankinnan ja jakamisen taitoja. Tyypillisesti oppiaineen tärkeimmäksi tehtäväksi katsotaan oppilaiden kieli-, teksti- ja vuorovaikutustaitojen tukeminen ja kehittäminen. Tarkoituksena on myös ohjata oppilaita kiinnostumaan kielestä, kirjallisuudesta ja kulttuurista. Opetuksessa oppilaita pyritään myös tukemaan ja kannustamaan siten, että he tulisivat tietoisiksi itsestään viestijöinä ja kielenkäyttäjinä. Tavoitteena on myös laajentaa oppilaiden arjen kieli- ja tekstitaitoja, sekä välittää heille valmiuksia ja mahdollisuuksia havaintojen ja ilmiöiden käsitteellistämiseen. Opetuksessa tavoitellaan sitä, että jokainen oppilas ymmärtäisi ja omaksuisi valmiutensa oman ajattelunsa ja luovuutensa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. (Opetushallitus 2014: 287; Kauppinen 2010: 46.)

Suomessa kielten etäopiskelua ei ole vielä tutkittu kovinkaan laajasti, vaikka se on lisääntynyt etenkin vanhempien oppilaiden keskuudessa suurimmissa oppilaitoksissa (Piironen 2021). Opetusjärjestelyn kokonaisuutena ja opetusmuotona etäopetus on vielä melko uudenlainen ilmiö. Äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen opettamisen kannalta etäopetuksen tutkiminen on pedagogisesti tärkeää ja hyödyllistä myös tulevaisuuden opetusjärjestelyt huomioiden, sillä etäopetusta on tutkittu oppiaineen osalta vielä melko vähän ja suppeasti. Jonsuu & Latvala (2002) ovat esimerkiksi aiemmin tehneet tutkimuksen oppiaineen etäopetuksesta, jossa he tutkivat verkkopohjaisten oppimisympäristöjen käytettävyyttä peruskoulun äidinkielen prosessikirjoituksen etäopetuksessa.

Tutkielmassani keskityn yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden aineenopettajien subjektiivisiin kokemuksiin ja näkemyksiin oppiaineen etäopetuksesta. Tutkimustavoitteet kohdistuvat siihen, miten yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden etäopetus on vaikuttanut oppiaineen opettamiseen. Tarkoituksena on myös lisäksi perehtyä siihen, miten etäopetusta on järjestetty yläkoulussa koronapandemian aikana ja millaisia käytänteitä etäoppitunneilla

on hyödynnetty. Näiden tutkimustavoitteiden kautta pyrin keskittymään ja vastaamaan tutkielmassani seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaiset asiat on koettu myönteisiksi äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen etäopetuksessa?
2. Millaiset asiat on koettu haastaviksi äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen etäopetuksessa?

1.2 Aiempaa tutkimusta etäopetuksesta

Etäopetukseen siirtymisen jälkeen alettiin Suomessa ja myös muualla maailmassa kartoittaa kyselyjen, arviointien, selvitysten ja tutkimusten kautta kokemuksia etäopetuksesta. Tutkijoiden painopisteinä on ollut selvittää, miltä etäkoulunkäynti on tuntunut koulun henkilöstön, lasten, nuorten ja heidän vanhempiansa näkökulmasta. Toinen näkökulma on keskittynyt siihen, miten etäoppiminen vaikuttaa lasten ja nuorten oppimistuloksiin. (Vuorio ym. 2021: 5.)

Vuoden 2020 aikana julkaistiin monia kotimaisia tutkimuksia ja selvityksiä etäopetuksesta myös perusopetuksen osalta. Näihin kuuluvat esimerkiksi Karvin selvitys hyvistä käytänteistä poikkeavissa opetusjärjestelyissä ja opetusalan ammattijärjestö OAJ:n selvitys. (Vuorio ym. 2021: 46.) Molemmat selvitykset havainnollistavat konkreettisesti etäopetusta ilmiönä, ja käsityksiä siitä, millaisia pedagogisia käytänteitä ja ratkaisuja on otettava huomioon.

Karvin tulosten mukaan digiosaamisen kehittyminen sekä erilaisten verkko-ohjelmien hyödyntäminen edustivat etäopetuksen aikana positiivisia käytänteitä oppilaiden ja opettajien välillä (Karvi 2020a). OAJ:n tulokset osoittavat, että poikkeusjärjestelyt koettiin toimivan hyvin kokonaisuutena. Opettajat kokivat digitaalisen ja pedagogisen osaamisensa riittävän poikkeusjärjestelyihin. Etäopetuksessa käytettävät laitteet olivat heille pääosin tuttuja. Negatiivisia puolia olivat opettajien työhön kuluvan ajan lisääntyminen ja työssäjaksamiseen liittyvät ongelmat, kuten stressi ja väsymys. (OAJ 2020b.) Esillä olleet selvitykset ja tutkimukset etäopetukseen siirtymisestä ja sen sujumisesta koulun henkilöstön, oppilaiden ja heidän huoltajien arvioimana ovat päätyneet perusopetuksessa positiivisiin arvioihin (Vuorio ym. 2021: 47). Etäopetuksen aikana monet opetusjärjestelyt ovat vaatineet esimerkiksi perinteisten lähiopetusikäntöiden uudelleenarvioimista.

Etäopetukseen liittyvää tutkimusta oppiaineittain on tehty jo aiemmin ainakin ranskan (Hammar 2021), englannin (Piironen 2021), musiikin (Pyykkönen 2020), maantiedon (Turpeinen 2021) ja liikunnan (Kuismin 2021) etäopetuksesta. Äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen etäopetuksesta olen löytänyt aikaisempaa tutkimusta vielä sängen niukasti, joten tutkimuksen vähäisyyden vuoksi tutkimustyö on tarpeen. Ainedidaktiikan näkökulmasta (Jyrhämä, Hellström, Uusikylä & Kansanen 2016) se on myös merkittävää ja hyödyllistä. Tutkimus on varmasti odotettua varsinkin aineenopettajaksi opiskelevien keskuudessa.

Aiemmat tutkimustyöt ovat keskittyneet pääasiassa enimmäkseen oppilaiden ja opiskelijoiden näkemysten ja kokemusten tutkimiseen etäopetuksen aikaisesta opetuksesta. Tyypillisesti oppiaineiden aineenopettajien näkökulmat suhteessa oppilaisiin ja opiskelijoihin ovat jääneet hieman vähäisemmille huomioille. Opettajien näkemysten ja kokemusten tutkiminen äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen osalta voisi antaa esimerkiksi inspiraatiota toisille opiskelijoille tutkia muiden oppiaineiden aineenopettajien käsityksiä etäopetuksesta. Tutkimukseni voisi myös samalla tarjota vinkkejä tulevaisuuden opetukseen.

2 TUTKIMUKSELLINEN VIITEKEHYS

2.1 Etäopetus käsitteenä ja opetusmuotona

“Etäisyys häviää ja olemme ikään kuin samassa tilassa” (Nummenmaa 2012: 20).

Tutkielmassani keskeisin käsite on **etäopetus** (engl. distance education), sillä perehdyn työssäni aineenopettajien opetuskokemuksiin ja -näkömyksiin heidän järjestämästään etätoteutuksesta. Käsitteen määrittely on säilynyt tähän päivään saakka pitkälti samanlaisena, vaikka uudet teknologiat sekä uudenlaiset modernit näkömykset oppimisesta ja opetuksesta ovat väistämättä tuoneet uusia piirteitä ja mahdollisuuksia etäopetuksen toteuttamiseen (Immonen 2000: 19). Käsitteenä etäopetus kattaa kaiken tieto- ja viestintätekniiikan välityksellä tuettavan opetuksen ja ohjauksen, jossa oppilas ja opettaja ovat läsnä fyysisesti eri paikoissa opetus- ja oppimistilanteen aikana (Nummenmaa 2012: 20; Meisalo, Sutinen & Tarhio 2003: 180; Simonson, Smaldino & Zvacek 2015: 9). Michael Moore painottaa, että kyseessä on suunniteltu opiskelu- ja opetuskokonaisuus (Immonen 2000: 19).

Useat nykyaikaiset määritelmät etäopetuksesta ovat rakentuneet Michael Mooren (2013: 66–84) ideoiman transaktionaalisen etäisyysteorian, sekä Desmond Keeganin (1980; 1996: 34) kehittämien etäopetuksen piirteiden kautta. Moore (1973; 2013) lähestyy etäopetusta pedagogisena käsitteenä, johon kuuluvat muun muassa oppilaan autonomia eli itsemääräämisoikeus, suunnitelmallinen opetuksen toteuttaminen sekä oppilaan ja opettajan välinen vuorovaikutteinen opetuksellinen dialogi. Keeganin teokset havainnollistavat, mitä etäopetus on ja mitä se pitää sisällään. Hän on luonut etäopetukselle jo 1980-luvulla erilaisia vakiintuneita piirteitä, jotka ovat seuraavat:

1. Etäopetus on oppilaan ja opettajan välistä fyysistä etäisyyttä.
2. Etäopetus katsotaan instituution järjestämäksi opetuksiksi.
3. Etäopetuksessa käytetään tietoteknisiä ratkaisuja.
4. Etäopetuksen luonteeseen kuuluu kahdensuuntainen vuorovaikutus, jossa myös oppilaalle tarjotaan mahdollisuus opetuksellisen dialogin aloittamiseen.
5. Etäopetuksessa on mahdollista järjestää satunnaisia tapaamisia didaktisessa ja sosiaalisessa merkityksessä.

Tyypillisesti etäopetuksessa opettajan ja oppilaan välistä vuorovaikutusta pidetään yllä reaaliaikaisen yhteyden välityksellä, kuten videovälitteisesti. Yhteiseksi koetussa opiskeluympäristössä, **virtuaaliluokassa**, pyritään virtuaaliseen läsnäoloon. Virtuaaliluokkaan läheisesti yhdistettävä käsite, **virtuaalinen koulu** (engl. virtual schooling), merkitsee opetuksen toteuttamista ja suunnittelua täysin verkkopainotteisesti. Opetuksen mielekkyyden ylläpitämiseksi etäluentojen aikana täytyy kiinnittää huomiota laadukkaisiin yhteyksiin, vaikka tekniset ongelmat voivat vaikeuttaa ajoittain opetusta. (Nummenmaa 2012: 20; Meisalo, Sutinen & Tarhio 2003: 180–181; Simonson ym. 2015: 5–6, 33, 36.) Tavanomaisesti opetus- ja ohjaustuokiot voidaan suunnitella täysin etäopetuspainotteiseksi opetuskokonaisuudeksi, mutta opetus voi myös kytkeytyä osaksi muuta opetusta, kuten esimerkiksi monimuoto-opetusta. Monimuoto-opetuksessa yhdistetään tyypillisesti lähi- ja etäopetusta sekä itsenäistä opiskelua. Käsitteinä **etäopetus** ja **monimuoto-opetus** eroavat toisistaan opetuksen toteutuksen suhteen. (Nummenmaa 2012: 20.)

Etäopetukseen siirtyminen on perusteltua tyypillisesti silloin, kun lähiopetuksen järjestämistä estää tai hankaloittaa esimerkiksi jokin suurempi yksittäinen tilannekohtainen tekijä, kuten vaikkapa globaali viruspandemia. Jos lähikontaktiin perustuvaa opetusta ei ole mahdollista syystä tai toisesta toteuttaa, opettajat joutuvat tällöin väistämättä etsimään parhaat mahdolliset vaihtoehdot opetuksen järjestämiseksi. Opettajien täytyy tuoda oppilaille kattavat ja hyödylliset opetussisällöt riippumatta heidän asuinpaikkakunnastaan tai siitä, missä he käyvät koulua. Tällaiset käytänteet selittävät osin sitä, että opetusmuotona etäopetus on ollut ominaisuuksiensa puolesta moninainen, jolloin on voitu nopeasti ottaa käyttöön uudenlaiset teknologian välittämät ja avaamat mahdollisuudet. (Nummenmaa 2012: 20.) Käsitteet etäopetus, virtuaaliluokka ja virtuaalinen koulu avaavat laajemmin tutkimusaihetani ilmiönä. Tutkielmassa käytän kuitenkin eniten käsitettä etäopetus, sillä keskityn tarkastelemaan aineenopettajien kokemuksia ja näkemyksiä äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen etäopetuksen kontekstissa.

2.2 Etäopetuksen teknologia ja sähköiset oppimisympäristöt

Äidinkielen ja kirjallisuuden etäopetusta voidaan lähestyä opetuksen digitaalisuuden ja tietojen ja viestintäteknologian näkökulmista. Näkökulmat korostavat vahvasti virtuaalisen oppimisympäristön merkitystä, kuten myös etäopetuksessa hyödynnettäviä digitaalisia oppimateriaaleja. Perusopetuksen toimintakulttuurilla on olennainen merkitys, sillä se koostuu vuorovaikutuksesta, ilmapiiristä ja oppimisympäristöistä (Opetushallitus 2014: 26). Käsitteenä oppimisympäristö kattaa tilat, paikat, yhteisöt ja toimintakäytännöt, joissa ilmenee oppimista. Kyse on pitkälti fyysisestä ympäristöstä, jossa opiskellaan. Oppimisessa käytettävät materiaalit, palvelut ja välineet luetaan myös osaksi oppimisympäristöä, jonka tehtävä on olennaisesti tukea niin yksilön kuin yhteisön vuorovaikutusta, oppimista ja kasvua. (Opetushallitus 2014: 29; Kalliala 2002: 108.)

Verkossa toimivat virtuaaliset oppimisympäristöt jäljittelevät todellisia oppimisympäristöjä, jotta oppijan on mahdollista noudattaa hänelle tuttuja toimintamalleja verkossa. Ohjelmistoja kutsutaan oppimisalustoiksi, jotka ovat teknisiä alustoja. Etäopetuksessa pelkät ohjelmistot eivät ole rakentaneet oppimista, sillä opettajilta on

edellytetty oppimisen kannalta mielekkäiden sisältöjen viemistä niihin. (Kalliala 2002: 108.) Digitaalisilla oppimateriaaleilla tarkoitetaan digitaalisissa muodoissa olevia aineistoja, jotka ovat usein multimodaalisia ääniä, kuvia, tekstiä, videoita ja animaatioita sisältäviä kokonaisuuksia. Etäopetuksessa on hyödynnetty näitä materiaaleja oppimisen edistämiseksi. Toiminnallisuutta on myös pidetty tärkeänä osana oppituntien rakennetta, sillä oppilaat ovat voineet tällöin rakentaa omaa oppimistaan työstettyjen asiasisältöjen avulla. (Meisalo, Sutinen & Tarhio 2003: 151–153.) Etäopetuksessa voi tulkita pitkälti olevan kyse tv-taitojen osalta käytännön taitojen ja oman tuottamisen kehittymisestä, sillä opetuksessa vaaditaan esimerkiksi toimintalogiikkaan liittyvää ymmärrystä eri laitteiden, ohjelmistojen ja palvelujen käytöstä (Opetushallitus 2014: 284).

Etäopetuksessa oppilailta edellytetään teknisiä valmiuksia osallistua sähköisesti etäopetustuokioihin mikrofonin ja kameran kera, oma-aloitteista pääsyä verkkoon, sekä tuntemusta tavallisimpien työvälinohjelmien, kuten tekstinkäsittely- ja kuvankäsittelyohjelmien käytöstä (Kalliala 2002: 42–43). Etäopetuksessa tieto- ja viestintäteknologia katsotaan osaksi monipuolisia oppimisympäristöjä, sillä sen avulla on tarkoitus tukea oppilaiden yhteisöllisten työskentelyn taitojen lisäksi heidän osallisuuttaan ja henkilökohtaisia oppimispolkujaan. Etäopetuksen aikana opettajat joutuvat usein kehittämään ja ottamaan käyttöön oppilaiden oppimisen edistämiseksi uusia tieto- ja viestintäteknologisia ratkaisuja, jotka vastaavat parhaiten esillä olevia pedagogisia tavoitteita. Tällöin täytyy kuitenkin samalla varmistaa oppilaiden mahdollisuudet tieto- ja viestintäteknologian käyttöön. (Opetushallitus 2014: 29.) Etäopetus tarjoaa tyypillisesti erilaisissa ympäristöissä ja oppimistilanteissa koettuja onnistumisen kokemuksia ja elämyksiä, jotka innostavat ja samalla motivoivat oppilaita kehittämään omaa osaamistaan. Tällöin oppimisessa liitetään uusia asioita aikaisempiin tietoihin ja taitoihin, jolloin on kyse konstruktivistisesta oppimiskäsityksestä. Oppilaat ottavat osaa oman toiminnan kautta oppimisympäristöjen kehittämiseen. (Opetushallitus 2014: 30; Meisalo, Sutinen & Tarhio 2003: 36.)

Opetuksessa oppilaita ohjataan itseohjautuvuuteen ja heiltä vaaditaan myös omatoimisuutta ja aktiivisuutta vaikuttaa oman ja toisten oppimisen edistämiseen (Norrena 2019: 90, 96). Etäopetus saattaa olla oppilaiden itseohjautuvuuden kannalta lähiopetusta vaativampaa. Lisäksi oppilaan motivaatiolla on avainasema etäoppimisessa, sillä yksilö vaikuttaa pitkälti itse oppimiseensa ja hän päättää opittaviin asioihin kohdistuvista omista valinnoistaan ja päätöksistään. Motivaatio merkitsee yleisesti ottaen sinnikkyyttä ja päättäväisyyttä työskennellä tavoitteellisesti jonkin yksittäisen tai useampien valittujen tavoitteiden eteen. Kyse on myös kyvyistä ideoita ja innostua, jolloin motivaation voidaan nähdä rakentuvan opiskeltavan asian hyödyn tai merkityksen perustalle, sekä yksilön määrittelemille haluille ponnistella henkilökohtaisesti tärkeiden ja merkityksellisten tavoitteiden eteen. (Norrena 2019: 39.) Opetussuunnitelman perusteissa oppilaiden motivaatiota tukevat tekijöinä mainitaan erityisesti osallisuuden kokemukset ja opittavien asioiden merkityksellisyys. Mahdollisuudet aktiiviseen toimijuuteen ja omien valintojen tekemiseen myös vahvistavat kiinnostusta. (Opetushallitus 2014: 288.) Tässä tutkimuksessa tarkastelen myös sitä, kuinka itseohjautuvuutta ja motivaatiota on tuettu etäopetuksessa.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

3.1 Kysely aineiston keruumenetelmänä ja tutkimusaineisto

Olen valinnut aineistonkeruumenetelmäksi kyselyn, sillä tarkastelen opettajien kokemuksia ja näkemyksiä etäopetuksesta. Kyselyä käytetään tyypillisesti silloin, kun halutaan selvittää, mitä ihmiset ajattelevat tai miksi he toimivat tietyillä tavoilla. Sen avulla voidaan myös kerätä ja tarkastella vastaajien kokemuksia, mielipiteitä, asenteita ja arvoja (Vehkalahti 2008: 11). Tavoitteena on selvittää aineenopettajien kokemuksia oppiaineen etäopetuksesta, joten on tarpeen kysyä asiaa heiltä itseltään. Kysely toimii instrumenttina, jonka olen laatinut omien tutkimustavoitteiden mukaiseksi. Olen kerännyt sen avulla tietoa tutkimuksen kohteesta, jolloin olen myös samalla suhteuttanut nämä tiedot osaksi aiempia tietorakenteitani. (Alanen 2011: 146–147; Tuomi & Sarajärvi 2013: 71–72.) Tutkimukseni havaintoaineisto koostuu kahden yläkoulun ja lukion äidinkielen ja kirjallisuuden aineenopettajan laatimista kyselylomakevastauksista. He ovat vastanneet tutkimukseen yläkoulun näkökulmasta.

Kvalitatiivisten eli laadullisten tutkimusten tavoitteena on antaa teoreettinen tulkinta jollekin ilmiölle, ymmärtää tietynlaista toimintaa, ja kuvailla jotakin ilmiötä tai tapahtumaa (Tuomi & Sarajärvi 2013: 85). Tutkielmani tavoitteeksi olen asettanut näiden päämäärien saavuttamisen etäopetuksen näkökulmasta. Tiedonantajat eli aineenopettajat ovat työskennelleet alan asiantuntijoina yläkoulussa yli 15 vuotta. Vastaukset osoittavat, että heillä ei ollut etäopetuskokemusta ennen koronapandemiaa. He ovat kokeneet siirtymän lähiopetuksesta etäopetukseen, jolloin heille on syntynyt kokemusta ilmiöstä. Olen valinnut informantit harkiten, jolloin tarkoitukseen sopivuuden -kriteeri täyttyy tutkielmassani (Tuomi & Sarajärvi 2013: 86).

Olen toteuttanut kyselyn sähköisen Webropol-kyselylomakkeen avulla, joka on Jyväskylän yliopiston ylläpitämä aineistonkeruun väline. Kyselyn luominen sähköisesti on ollut sujuvaa, ja se on myös helpottanut vastaamista ja vastausten ymmärrettävyyttä. Aineiston kerääminen ja kokoaminen sähköisesti tallennettuun muotoon on säästänyt aikaa huomattavasti, sillä kerätyn tiedon käsittelyä ovat helpottaneet erilaiset raportointimuodot (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009: 195). Kyselyllä pyrin kartoittamaan oppiaineen etätoteutuksesta syntyneitä kokonaiskuvaa ja -käsitystä, jolloin tavoitteena on myös vastata selkeästi tutkimuskysymyksiin. Sähköinen kysely koostuu pääasiassa avoimista kysymyksistä, mutta kyselyn alkuun sisältyy myös muutama orientoiva strukturoiduin vastausvaihtoehtoin jäsennelty kysymys.

Etäopetus on ilmiönä laaja-alainen kokonaisuus. Olen sisällyttänyt kyselylomakkeeseen yhteensä 16 avokysymystä. Kokonaisrakenteen selkeyttämisen ja analyysin käsitteilyn kannalta olen jakanut kyselyn yhteensä viiteen eri osioon, jotka ovat: 1. taustatiedot, 2. oppiaineen etäopetus, 3. vuorovaikutus etäopetuksessa, 4. etäopetuksen TVT-valmiudet ja 5. etäopetuksen järjestäminen. Kysymysten laatimisen aikana olen kiinnittänyt huomiota kysymysten täsmällisyyteen ja selkeyteen. Olen myös samalla huomionut, että kysymykset eivät ole esimerkiksi ohjailevia tai johdattelevia. Tutkimuksen kannalta on ollut ratkaisevaa kysyä sisällöllisesti oikeita kysymyksiä (Vehkalahti 2008: 20), jotka edustavat parhaiten oman tutkimuksen kannalta relevantteja sisältöjä. Avokysymykset keskittyvät olennaisesti aineenopettajien opetuskokemuksiin, oppiaineen opettamiseen ja käytäntöihin. Olen rakentanut kyselyn siten, että opettajille tarjoutuu vapaa mahdollisuus kertoa omista näkemyksistään ja kokemuksistaan ilman suurempia ennako-odotuksia tai toiveita.

Aineiston kokonaismäärä on riittävä kandidaatintyön laajuisen tutkimuksen toteuttamiseen, sillä opettajat ovat vastanneet kysymyksiin huolellisesti ja johdonmukaisesti. Vastaukset ovat sisällöltään perusteellisesti laadittuja, joten tutkimuksen analyysin kannalta ei ole ollut välttämättä tarpeen hankkia lisää aineistoa. Päätöstä vahvistaa myös se, että aikomuksena ja tavoitteena ei ole tehdä määrällisen tutkimuksen omaisesti tilastollisesti huomionarvoisia tai yleistettäviä päätelmiä.

Opinnäytetyön kirjoittamiseen kuuluu erilaisia tutkimuseettisiä näkökulmia ja velvoitteita (Tuomi & Sarajärvi 2013: 12, 125). Tutkimustietojen luottamuksellisuuden suhteen on kunnioitettava osallistujien oikeuksia, sillä tutkijalta edellytetään vastuullista toimintaa koko tutkimusprosessin ajan. Vastuullisuuden lisäksi myös lainmukaisuus ja suunnitelmallisuus ohjaavat henkilötietoja sisältävän tutkimusaineiston käsittelyä. Tutkijan velvollisuus on toimia luottamuksen arvoisesti huolehtien tutkimuksensa eettisyydestä. Tällöin on dokumentoitava ja perusteltava päätökset, jotka kohdistuvat tutkittavien henkilötietojen käsittelyyn. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: 11.) Tutkimukseen laadittu tietosuojailmoitus ja siinä kuvatut menettelytavat viestivät jo itsessään näiden normien huomioimisesta (ks. liite 2). Laillinen käsittelyperuste vaatii henkilötietojen käyttötarkoituksen määrittelyn (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019: 12). Tutkimuksessani on kyse tieteellisestä tutkimuksesta, ja sen käsittelyperuste on yleinen etu.

Tutkijan on aluksi informoitava tutkimukseen osallistuville tutkimuksensa päämäärät ja tavoitteet (Tuomi & Sarajärvi 2013: 131). Olen selvittänyt nämä asiat sähköisen kyselyn alussa sijaitsevassa tiedotteessa (ks. liite 1). Tutkittavien suojaan kuuluu osallistujien vapaaehtoinen suostumus, jolloin kaikilla on oikeus päättää osallistumisestaan tutkimukseen. Jokainen voi myös kieltäytyä jälkikäteen itseen kohdistuvan aineiston käytöstä tutkimusaineistona. Empiirisessä tutkimuksessa tutkijan on vastattava siitä, että hänen tutkimuksestaan ei voida identifioida yksittäistä henkilöä. Tutkittavien henkilötiedot salataan, jolloin niitä ei saa luovuttaa ulkopuolisten käyttöön. Tietoja käytetään vain tutkittaville luvattuun tarkoitukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 21–22, 131.) Analyysissä olen pseudonymisoinut vastaajat käyttämällä heistä nimiä *opettaja 1* ja *opettaja 2*, jolla pyrin siihen, ettei vastaajien henkilöllisyys paljastu vastausten yhteydessä.

3.2 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi analyysimetodina

Analysoin tutkimusaineistoa aineistolähtöisen sisällönanalyysimetodin avulla. Sisällönanalyysimetodi kuuluu osaksi fenomenologis-hermeneuttista tutkimusperinnettä. Tutkimusperinteen näkemykset ihmisen kokemuksista ja tiedoista sellaisinaan kuin ne ovat, ovat tutkittavina ilmiöinä sangen mielenkiintoisia omassa tutkimuksessani, sillä täten analyysistä jäävät pois aikaisemmat tiedot ilmiöstä. Aineiston analyysissä tutkijalle avautuu mahdollisuus syventyä ilmiöön uudenaikaisena kokemukseräisenä tietona. Tarkoituksena on esitellä aineistosta syntyviä tulkintoja, joten tutkielmassa hyödyntämäni päättelyn logiikka on tulkittavissa fenomenologiseksi. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 34, 108.)

Sisällönanalyysillä tarkoitetaan tekstianalyysyä, jota voidaan käyttää perusanalyysimenetelmänä kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Sen avulla voidaan toteuttaa monenlaista tutkimusta, sillä se mahdollistaa esimerkiksi nähtyjen, kuultujen tai kirjoitettujen sisältöjen objektiivisen analysoinnin väljänä teoreettisena kehyksenä. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 91, 104.)

Aineistolähtöisen analyysin päämääränä on luoda tutkimusaineistosta teoreettinen kokonaisuus tiivistetyssä ja yleisessä muodossa, jolloin pyritään luomaan ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2013: 95). Tässä tutkimuksessa analyysin tavoitteena on muodostaa etäopetuksesta teoreettinen tulkinta, jolloin pyrin myös ymmärtämään etäopetukseen liittyvää toimintaa sekä tarkastelemaan sitä ilmiönä. Analyysiyksiköt valitsen aineistosta tutkimuksen tehtävänasettelun ja tarkoituksen perusteella, eli ne eivät ole etukäteen harkittuja tai sovittuja. Aikaisemmat lähtökohtaiset osatekijät, kuten teoriat, tiedot ja havainnot etäopetuksesta häivytetään analyysivaiheessa, sillä analyysiltä odotetaan aineistolähtöisyyttä. Analyysiä ja sen lopputulosta koskeva teoria kohdistuu ainoastaan analyysin toteuttamiseen. Fenomenologis-hermeneuttiseen perinteeseen lukeutuvat tutkimukset toimivat esimerkkinä pyrkimyksestä tällaiseen analyysiin. Tutkimusasetelmalla ja menetelmillä sekä jo käytetyillä käsitteillä on kuitenkin vaikutuksensa tuloksiin. Ongelman ratkaisemiseksi on avattava ilmiöön liittyvät ennakkokäsitykset, jolloin niihin täytyy myös suhtautua tietoisesti analyysivaiheessa. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 95–96, 103.)

Ennakkokäsitykseni liittyvät vahvasti omien opintojen aikana koettuihin kokemuksiin ja näkemyksiin etäopetuksen aikaisesta opetuksesta ja oppimisesta. Kokemusten mukaan etäopetus vaatii opiskelijalta enemmän sinnikkyyttä ja tahtoa saavuttaa omat oppimistavoitteet. Päämäärien ja tavoitteiden saavuttaminen edellyttää itseohjautuvuutta ja motivoituneisuutta työskennellä myös itsenäisesti. Etäopetus ja -opiskelu vaativat opettajilta ja opiskelijoilta tieto- ja viestintäteknologisten laitteiden käytön tuntemusta ja sitoutuneisuutta oppia uusia teknologisia taitoja ja valmiuksia.

Tutkimusaineiston analysoinnissa olen käyttänyt aineistolähtöistä sisällönanalyysyä ja teemoittelua. Laadullisen aineistolähtöisen sisällönanalyysin avulla olen orientoitunut lähestymään ja ymmärtämään tutkielman aihetta kokonaisuutena. Lisäksi olen päätenyt myös tarkastelemaan aineistosta nousevia yhtäläisyyksiä, eroja (Hirsjärvi ym. 2009: 226) sekä myös muita asioita, jotka ovat tutkielman tavoitteiden ja tutkimuskysymysten kannalta keskeisimpiä. Tutkielmassa olen hyödyntänyt teemoittelua tutkimusmenetelmänä, jossa on kyse laadullisen aineiston ryhmittelystä ja pilkkomisesta eri aihepiirien mukaisesti. Teemoittelun kautta on ollut mahdollista vertailla aineistossa esiintyviä valittuja teemoja.

Kokonaisideana on ollut etsiä aineistosta esimerkiksi tiettyä teemaa koskevia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 93.)

Aineistolähtöinen sisällönanalyysi voidaan jakaa Milesin ja Hubermanin (1994) mukaan kolmeen vaiheeseen: 1. aineiston redusointi eli pelkistäminen, 2. aineiston klusterointi eli ryhmittely ja 3. abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. (Tuomi & Sarajärvi 2013: 108; Miles & Huberman 1994.) Havainnollistan seuraavan taulukon (1) avulla aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemistä tutkimusaineistossa. Taulukon avulla pyrin antamaan selkeän ja johdonmukaisen kokonaiskuvan ja -käsitteiden analyysin toteuttamisesta.

Taulukko 1. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi.

Vastaaja	Kyselylomakevastaus aineistoimerkkinä (alkuperäinen ilmaisu)	Aineiston redusointi (pelkistäminen)	Aineiston klusterointi (ryhmittely)	Aineiston abstrahointi (käsitteellistäminen)
Opettaja 2				
Kysymys: 15. Millaisia uudenlaisia taitoja oppilailta on vaadittu etäopetuksessa?	”Ehkä ei mitään aivan täysin uudenlaisia taitoja mutta tietotekniikan käyttö oli välttämättömyys: onneksi laitteet olivat oppilaille tuttuja ennestään mutta niiden käyttö etäopetuksessa vaadittavalla tavalla oli uutta. Lisäksi itseohjautuvuutta ja valmiutta tehdä asioita, vaikkei opettaja oli lähellä ”katsomassa perään”, vaadittiin todella paljon.”	Tietotekniikan käytön ymmärtäminen Laitteiden käyttöön kohdistuvat haasteet etäopetuksessa Oppimisen edellytyksenä itseohjautuvuus ja omaaloitteisuus	Tietotekniset valmiudet Itseohjautuva oppilaslähtöinen oppiminen	Tieto- ja viestintäteknologiset taidot (TVT-taidot)

Redusoinnin (Tuomi & Sarajärvi 2013: 109–110) eli aineiston pelkistämisen aikana olen karsinut aineistosta poistaen siitä kaikki tutkimukselle epäolennaisen pois esimerkiksi pilkkoen sen osiin ja tiivistäen samalla aineiston informaation. Aineiston pelkistämistä on ohjannut tutkimustehtävä, jonka perusteella olen värikoodannut aineistosta tutkimustehtävälle tärkeimmät ilmaukset.

Klusteroinnin (Tuomi & Sarajärvi 2013: 110–111) aikana olen käynyt lävitse aineistosta koodaamani alkuperäisilmaukset, ja samalla etsinyt sieltä samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavat käsitteet. Olen myös lisäksi ryhmitellyt ja yhdistänyt alaluokaksi samaa asiaa tarkoittavat käsitteet. Nämä alaluokat olen nimennyt luokan sisältöä kuvastavalla käsitteellä, kuten tutkittavan ilmiön ominaisuudella. Kyse on ollut pitkälti aineiston tiivistämisestä.

Viimeisessä eli kolmannessa vaiheessa, abstrahoinnissa (Tuomi & Sarajärvi 2013: 111–112), olen käsitteellistänyt aineiston siten, että olen poiminut siitä tutkimuksen kannalta olennaisimman ja tärkeimmän tiedon, jolloin olen myös liittänyt sen käsitteisiin ja teoriaan. Olen jatkanut käsitteellistämistä eteenpäin yhdistämällä klusteroinnin aikana laaditut alaluokat isommiksi luokiksi, kuten esimerkiksi ylä- ja pääluokiksi. Näin ollen olen pystynyt luomaan käsitteiden yhdistelyn avulla kuvauksen tutkimuskohteesta ja saanut aineistoa kuvaavat teemat esille selkeämmin. Tekemääni sisällönanalyysiä kuvastaa päättelyyn ja tulkintaan perustuva ajatuskokonaisuus.

4 AINEISTON ANALYYSI JA TULOKSET

Analyysin aluksi kuvaan etäopetusjärjestelyjä aineenopettajien vastausten perusteella. Opettajat hyödynsivät etäoppitunneilla erilaisia ohjelmia, työvälineitä ja oppimisalustoja reaaliaikaisen videoyhteyden ylläpitämiseen. Oppitunnit järjestettiin Google Meetsissä, Google Classroomissa, Microsoft Teamsissa ja Zoomissa, ja oppimateriaalien jakamiseen käytettiin Pedanettia. Opettajien ja oppilaiden käytössä on oppilashallinnon verkkopalveluna yleisesti tunnettu oppilashallintojärjestelmä Wilma.

Digitaalisten opetusmenetelmien osuus oli suuri etäoppituntien käytänteissä ja toimintatavoissa. Oppituntien rakenteeseen kuului ensiksi opettajajohtoista opetusta, jolloin opetustuokiot ja -keskustelut käytiin videoyhteyden välityksellä. Etäoppitunteihin sisältyi myös opettajien antamaa opastusta ja ohjeistusta, opetusvideoiden katsomista, tehtävien läpikäyntiä yhteisesti koko luokan kesken ja erilaisia tehtäväkohtaisia työskentelytapoja. Lähiopetuksen tavoin etäopetuksessa hyödynnettiin digitaaliseen muotoon laadittuja oppimateriaaleja, kuten Otavan Särmän sähköisiä materiaaleja. Yle Areenan ylläpitämä Yle Triplet sekä äänikirjapalvelu BookBeat tarjosivat luovia ratkaisuja oppimisen edistämiseksi.

4.1 Etäopetuksen myönteiset kokemukset

Äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen aineenopettajat tuovat esille kuusi oppimiseen sidoksissa olevaa teemaa. Opettajien myönteiset kokemukset viittaavat etäopetuksen vaatimiin asioihin, joita heiltä on edellytetty opetuksen aikana. Sisällönanalyysin tuloksena abstrahoidut teemat ovat **luovat ja monipuoliset tehtävät oppimisen tukena, työskentelyn seurannan helppous, tuki ja eriyttäminen, sähköiset työskentely-ympäristöt, tieto- ja viestintäteknologiset taidot, sekä viestintä ja vuorovaikutus.**

Luovien ja monipuolisten tehtävien merkitys oppimisen, motivaation ja itseohjautuvuuden kannustamisen tukena mainitaan useammassa kyselyvastauksessa. Opettajat ovat sitoneet opetukseensa erilaisia luovia yksilö- ja ryhmätehtäviä (1). Luovien tehtävien merkitys ja rooli osana oppimista on ollut selkeästi mielekäs ja oikea ratkaisu säilyttää oppiaine mielekkäänä. Tällöin on pyritty edistämään ja kehittämään oppilaiden itsenäistä ajattelua, jolloin luovien tehtäväkokonaisuuksien avulla on samalla pyritty vahvistamaan oppilaiden motivaation ja itseohjautuvuuden kasvamista.

1) Nimenhuuto erilaisin reunaehdoin, tavaran hakua kameran eteen ohjeiden mukaan ("Kuka tuo nopeimmin haarukan?"), pukeutumishaasteita (Opettaja 1).

Luovien ratkaisujen ja käytänteiden hyödyntämisellä on myös pyritty selkeästi vaikuttamaan positiivisesti oppilaiden henkiseen hyvinvointiin. Tyypillisesti koronaviruspandemian aikainen eristys on lisännyt usean oppilaan kohdalla psyykkisen hyvinvoinnin kuormittuneisuutta, mikä on voinut haitata oppimisen onnistumista ja ylipäänsä heikentää opinnoissa edistymistä. Luovien tehtävien tarkoitus on ollut häivyttää pandemian aikaisia vaikutuksia. Etäopetus on edellyttänyt opettajilta luovien ajattelutaitojen haltuunottoa ja näiden taitojen sitomista osaksi opetusta, jotta oppilaat eivät ole kokeneet oppiaineen opiskelua etänä liian kuormittavalta.

Opettajat tuovat esille oppilaiden **työskentelyn seurannan helppouden** etäopetuksen aikana. He kokevat etäopetuksen tuoneen monia työskentelyn seuraamisen etuja, sillä etäopetus ja oppiminen sähköisesti ovat mahdollistaneet oppilaiden reaaliaikaisen oppimisen seurannan ja työpanoksen havainnoimisen tehtävien tekemisen aikana (2). Aktiivinen opettajajohtoinen oppilaiden tuntityöskentelyn tarkkailu on ollut tärkeää, jotta oppilaat ovat voineet samalla tuntea olonsa turvalliseksi opettajan läsnäolon ansiosta (3). Turvallisen virtuaalisen oppimisympäristön luominen on ollut selkeästi merkityksellistä opettajille, jotta oppilaat ovat voineet tehdä oppimisestaan tavoitteellista.

- 2) Olin opena silloin koko ajan saatavilla etäyhteyden päässä, jolloin oppilas pääsi juttelemaan kahden kesken (Opettaja 2).
- 3) Opettajana minulla oli aina kamera päällä ja mikki auki tarvittaessa. Moni hyödynsi sitä, että pääsi kahden kesken kysymään apua tehtävien tekemisen aikana. (Opettaja 2.)

Tuen ja eriyttämisen keinot on myös huomioitu etäopetuksessa. Toinen opettajista lähestyy oppilaan näkökulman kautta vahvasti opettamisen keskiössä olevia tavoitteita ja päämääriä (4).

- 4) Tavoite on – – opiskelijan ohjaaminen, opiskelijan oppimisen kokemus (Opettaja 2).

Etäopetuksen aikana oppilaiden tuen tarpeisiin on selkeästi panostettu ja pyritty vastaamaan mahdollisimman yksilöllisesti jokaisen tarpeiden mukaan. Etäopetuksessa oppilaiden henkilökohtaisten oppimistarpeiden huomioiminen on voinut olla opettajille ajoittain haasteellisempaa lähiopetukseen verrattuna, sillä etäopetus on vaatinut väistämättä opettajilta lähiopetukselle ominaisten tuen ja eriyttämisen keinojen soveltamista etäopetukseen. Lähiopetuksen aikana oppilaille tutuksi tulleet tukitoimet on täytynyt saada vastaamaan mahdollisimman hyvin etäopetuksessa ilmenneitä tarpeita. Tukitoimien kannalta myönteisen kokonaiskuvan antaa opettajan kertoma näkemys siitä, että erityistuen tarpeessa olevat oppilaat on huomioitu erityisopettajan ja koulunkäynnin ohjaajan avustuksella (5).

- 5) Opiskelijoiden, joilla on oppimisen haasteita, huomioiminen toimi ainakin meillä melko hyvin (erityisopettaja / koulunkäynnin ohjaaja oli samanaikaisopettajana) – – (Opettaja 2).

Vaihtoehtoisten tehtävien antaminen ja eriyttämisen keinot (6) sopivankokoisten tehtäväkokonaisuuksien (7) huomioimisen kesken ovat osoittautuneet toimiviksi ratkaisuksiksi oppilaiden itseohjautuvuuden tukemisessa ja motivaation ylläpitämisessä. Opettajajohtoisten alustusten kautta opettajien tavoite on ollut ohjata ja kannustaa oppilaita itsenäiseen työskentelyyn.

Opettaja 2 kertoo, että tehtävänannot on käyty aluksi yhdessä opettajajohtoisesti lävitse, ennen kuin oppilaat ovat siirtyneet itsenäiseen työhön. Opettajajohtoisella alustuksella on pyritty selkiyttämään tehtävänantojen sisältöjä, jolloin oppilaille on myös annettu mahdollisuuksia esittää kysymyksiä tehtävistä, joihin he ovat kaivanneet tarkempaa lisäohjeistusta.

(6) Vaihtoehtoisia tehtäviä antamalla, eriyttämällä (Opettaja 1).

(7) Tehtävien piti olla palasteltuja, ei liian laajoja kokonaisuuksia kerralla (Opettaja 2).

Opettajat mainitsevat tuen merkityksen olleen varsin suuri myös heille itselleen etäopetuksen aikana, sillä he kertovat saaneensa apua useammalta eri taholta omaan opetukseensa (8).

(8) Eniten lähikollegoilta, mutta myös someyhteisöiltä. Jonkin verran esimiehiltä. Perheenjäseniltä (aviopuolisolta). (Opettaja 1.)

He ovat saaneet apua etäopetuksen toteuttamiseen muun muassa toisilta opettajilta, perheenjäseniltä ja sosiaalisesta mediasta, joten uuden opin saaminen toisilta henkilöiltä vertaistuen voimin on kehittänyt positiiviseen suuntaan heidän digitaalisia taitojaan. Opettajien resurssit toimia itseohjautuvammin etäoppitunneilla digitaalisten laitteiden kanssa ovat parantuneet merkittävästi toisten tuen ansiosta, mikä on merkittävää, sillä oppituntien sisältöjen suunnittelu ja toteuttaminen ovat vaatineet omien digitaalisten taitojen arvioimista ja soveltamista. Opettajat ovat onnistuneet tuomaan toimintaan aktiivisuutta ja mielenkiintoa lisääviä ratkaisuja edistyneiden digitaitojensa ansiosta, jotka kuvastavat konkreettisesti oppiaineen etäopetukseen sisällytettyjä ideakokonaisuuksia.

Sähköisistä työskentely-ympäristöistä välittyy myös positiivinen kuva. Etäopetukseen on kuulunut oppilaiden työskentelyä pienryhmissä. Ryhmähuoneissa työskentely muutaman oppilaan ryhmässä on ollut tehokasta, sillä oppilaiden keskittyminen ja motivoituminen näyttävät parantuneen (9).

(9) Pienryhmissä toimiminen oli monessa ryhmässä toimivaa ja vilkasta, kun opiskelijat toimivat muutaman ihmisen ryhmässä omassa videoyhteydessä (Opettaja 2).

Etäopetuksen yksi tärkeimmistä eduista ja hyödyistä on, että se mahdollistaa työskentelyn rauhallisessa ympäristössä ilman esimerkiksi lähiopetukselle ominaisia häiriötekijöitä, kuten koko luokan melua. Sähköisissä ympäristöissä on ollut selkeästi helpompaa aktivoitua ja kysyä opettajalta neuvoja ja apua. Oppilaat ovat kokeneet avun pyytämisen kynnyksen olevan pienempi, jolloin he ovat rohkaistuneet kysymään neuvoa oma-aloitteisesti itsenäisten tehtävien aikana (10). Oppilaat näyttävät innostuneen tehtävistä merkittävästi, kun opettajan tuki ja apu on ollut helposti saatavilla. Heidän aktiivinen ja motivoitunut toiminta kertoo pitkälti siitä, että oppiminen on edistynyt myönteisesti, ja oppilaat ovat kokeneet oppimisen mielekkäänä asiana. Oppilaiden itseohjautuvuus on myös antanut opettajille merkkejä asioista, joissa he ovat onnistuneet etäopetuksen edellyttämällä tavoilla.

(10) Opiskelijat kyselivät välillä jopa enemmän kuin luokkatilanteessa neuvoja ja apua, kun tehtiin välillä itsenäisiä tehtäviä (Opettaja 2).

Tehtävien palauttaminen ja arvioiminen sähköisesti on kehittännyt väistämättä oppilaiden ja opettajien **tieto- ja viestintäteknologisia taitoja**. Jotta oppilaat ovat saaneet tehtävät palautetuksi on heiltä vaadittu itseohjautuvuutta ja päättäväisyyttä tehdä nämä määrättyt tehtävät, sillä opettajat ovat vaatineet heiltä opettajan 1 mukaan muun muassa aloittekykyä, itsenäistä opiskeluotetta, vastuun kantamista, uskallusta pyytää apua ja teknisiä taitoja. Tieto- ja viestintäteknologisten taitojen haltuunotto on ollut myös opettajille uutta ja välttämätöntä (11). Heidän on täytynyt sopeutua nopealla aikataululla siirtämään opetus sähköiseen muotoon, jolloin erilaiset sovellukset on täytynyt ottaa pikaisesti haltuun (12).

(11) – – tietotekniikan käyttö oli välttämättömyys (Opettaja 2).

(12) Erilaisten sovellusten hallintaa (Meet, Zoom, Teams) (Opettaja 1).

Opettaja 1 kertoo joutuneen selvittämään oppilaiden teknisiä haasteita – myös silloin, kun ongelmaa on kuvailtu etänä eikä hän ole päässyt näkemään, mistä ongelmasta on ollut kyse. Hän kuvailee myös etäopetuksen vaatineen häneltä taitoa ja valmiuksia tunnistaa ongelmia äänestä. Erilaisten sovellusten haltuunoton, kuten Meetin, Zoomin ja Teamsin käytön lisäksi opettajien on täytynyt ohjata oppilaita erilaisissa suuremmissa teknisissä ongelmissa, joita avaan tarkemmin seuraavassa alaluvussa. Opettavat kokevat tietoteknisen auttamisen kokemukset yhtenä suurimpana myönteisenä etäopetuksen vaatimana taitoja, sillä he ovat kyenneet itse ottamaan haltuun uusia ohjelmia ja opastamaan niiden käytössä myös oppilaita (13).

(13) En ollut koskaan aiemmin käyttänyt opetuksessa Googlen Meetiä tai Zoomia. Sen lisäksi, että itse yritti vähän olla selvillä, mitä pitää tehdä, oli pystyttävä ohjaamaan opiskelijoita, jotka olivat aluksi aika epätietoisia. (Opettaja 2.)

Viestinnällä ja vuorovaikutuksella on ollut merkittävä rooli etäopetuksessa. Opettajat ovat panostaneet sujuvaan viestintään ja vuorovaikutukseen oppilaiden kesken, sillä he ovat pyrkineet huomioimaan jokaisen oppilaan mahdollisimman hyvin. Henkilökohtaista tukea ja ohjausta on annettu tehtävien teon yhteydessä esimerkiksi suullisesti keskustelemalla yhteisessä tilassa tai kirjallisesti Chatissa (14).

(14) Keskustelua on käyty paitsi jutellen myös chatissa (Opettaja 1).

Tavoitteena ja päämääränä on ollut vastata yksilökohtaisesti oppilaiden tarpeisiin, jotta kukaan ei jäisi yksin oppimista hidastavien haasteiden kanssa. Tällä on pyritty vaikuttamaan myös oppilaiden itseohjautuvuuteen, mielenkiinnon ylläpitämiseen ja oppimismotivaation säilyttämiseen oppiainetta kohtaan myös etäopetuksen aikana. Videoyhteyden välityksellä järjestettävät liveoppitunnit henkilökohtaisen yhteydenpidon ja esimerkiksi myös oppilashallintojärjestelmä Wilman avulla ovat edesauttaneet ja lisänneet vuorovaikutuksen toteuttamista (15). Kysymiseen ja avoimeen keskusteluun kannustavaan ilmapiiriin on panostettu myös oppilaiden lisäksi heidän vanhempiensa osalta. Tämä on ollut tärkeää, jotta myös vanhemmat on saatu pidettyä tietoisina siitä, miten heidän lapsensa ovat edistyneet etäopetuksessa. Monelle perheelle etäopetus on saattanut aluksi tuntua vieraalta opetusmuodolta, joten on ollut merkittävää huomioida myös vanhemmat mahdollisimman kiitettävästi.

(15) Olen pitänyt Wilmaa auki Classroomin lisäksi kaikilla tunneilla, jotta oppilas tai huoltaja on saanut minuun helposti yhteyttä, vaikka kesken tunnin (Opettaja 1).

Opettajien vastauksissa korostuu selkeästi koko oppitunnin ajan kestävä ylläpidon tärkeys. Oppilaat ovat tienneet opettajan olevan saatavilla avun tarpeen yllättäessä myös puhelimitse (16). Vuorovaikutus on ollut sujuvaa, jolloin myös jokaisen oppilaan läsnäolosta on pyritty huolehtimaan. Oppilaille on osoitettu, että myös etäopetuksen aikana heistä halutaan pitää huolta lähiopetuksen tavoin, vaikka ollaan fyysisesti etäällä toisistaan. Opettajat ovat halunneet pitää huolta siitä, että oppilaat tietävät, että myös etäopetuksessa heidän läsnäoloon valvotaan ja tavanomaisesta poikkeavaan käytökseen puututaan.

(16) Olen soittanut oppilaille, joka on hävinnyt Meetistä (Opettaja 1).

Yhteenvedon voidaan todeta, että oppiaineen opettaminen etänä on antanut opettajille ja oppilaille päällisin puolin myönteisen kokonaiskuvan, sillä opetushetket ovat tuoneet useita positiivisia etäopetuskokemuksia esille. Oppiaineen etäopetusta on verrattu myös muihin oppiaineisiin, joten myönteisestä kokonaiskäsityksestä kertoo näkemys siitä, että opetus on koettu onnistuneen poikkeusoloihin nähden hyvin. Onnistuneita opetushetkiä konkretisoi toisen opettajan välittämä myönteinen kuva etäopetuksesta (17).

(17) Sanoisin kuitenkin, että äidinkieltä ja kirjallisuutta on kovin paljon helpompi opiskella etänä kuin vaikkapa musiikkia tai kuvataidetta (Opettaja 2).

Tämä välittyy erityisesti opettajien näkemyksissä korostaa kokemuksia digitaalisten oppimiskäytäntöjen kautta. Nämä ratkaisut ovat olleet selkeästi mielekkäitä ja niiden käyttöönotto on ollut luontevaa yläkoulun oppilaille, sillä heillä on ollut sopivia valmiuksia niiden omaksumiseen (18).

(18) onneksi laitteet olivat oppilaille tuttuja ennestään – (Opettaja 2).

4.2 Etäopetuksen haasteet

Oppiaineen opettaminen etänä on tuonut myös monenlaisia haasteita, joten seuraavaksi on syytä käsitellä niitä tarkemmin. Opettajien näkemykset konkretisoivat etäopetuksen haasteellisia ja vaikeuksia tuottavia asioita. Vastauksista välittyy neljä erilaista haasteita tuottavaa teemakokonaisuutta, jotka ovat **tieto- ja viestintäteknologian laitteisiin liittyvät toimintaongelmat, oppimisvaikeudet ja tuen tarpeessa olevat oppilaat, oppiainekohtaisten opetussisältöjen ajankäytöllinen rajoittuneisuus ja vuorovaikutuksen ja kontaktin ylläpito**.

Oppiaineen etäopetukseen kohdistuvat ongelmallisimmat haasteet ovat ilmenneet **tieto- ja viestintäteknologisten laitteiden** käytön yhteydessä, sillä opettajat mainitsevat laitteiden käyttöön kohdistuvia toimintaongelmia. Yleisesti ottaen tekniset haasteet (19) laitteiden toimivuudessa ja tehtävien palauttamisessa ovat olleet tavanomaisimpia opetusta

häiritseviä ja hidastavia tekijöitä. Internet-yhteyksien toimivuus on myös välillä tuonut omat haasteensa osaksi opetuksen toteuttamista.

(19) Yhteydet eivät toimineet, tehtävät ja tekstit eivät palautuneet (Opettaja 1).

Kuten edellinen esimerkki osoittaa, tavanomaisesti yhteyksien toimintaongelmat ovat tuoneet suurimmat ongelmat opetukseen, sillä esimerkiksi tehtävien palauttamiseen tarvitaan toimivat yhteydet. Etäopetuksessa opetuksen onnistuminen ja ylipäänsä opetustuokioiden järjestäminen ovat olleet pitkälti riippuvaisia yhteyksien toimivuudesta. Vaikka oppilaat ovat osanneet käyttää laitteita jo ennestään, heillä on ollut kuitenkin etäopetuksen aikana haasteita digiosamisessa (20).

(20) Suurimmat haasteet liittyivät oppilaiden teknisen osaamisen haasteisiin – (Opettaja 1).

Opettaja 2 mainitsee, että laitteiden käyttö etäopetuksessa vaadituilla tavoilla on ollut oppilaille vierasta ja uutta, mikä on tuonut haasteita oppilaille. Opettajat mainitsevat, että ongelmien ilmetessä ei ole uskallettu esimerkiksi pyytää apua, ja myös kotiväen haluttomuus auttaa oppilaita teknisissä tai muissa ongelmissa on ollut tavanomaista (21). Tämä on ollut yksi etäopetuksen huolestuttavimmista piirteistä, sillä oppiminen on voinut olla näille oppilaille hyvin vaikeaa ilman tarvittavaa tukea. Kyseiset ongelmat ovat myös varmasti vaikuttaneet heikentävästi halukkuuteen oppia ja ylipäänsä motivaation ylläpitämiseen. Joidenkin oppilaiden kohdalla kodin kielteinen suhtautuminen avunantoon on myös voinut heikentää oppilaan itsetuntoa ja minäpystyvyyttä osallistua ja onnistua etäopetuksessa.

(21) – – niiden taakse piiloutumiseen. Monesti kotiväki ei osannut (tai halunnut) auttaa oppilasta teknisissä tai muissakaan ongelmissa. (Opettaja 1.)

Etäopetus on tuonut haasteita erityisesti niille oppilaille, joilla ilmenee **oppimisvaikeuksia** ja, jotka ovat **tuen tarpeessa** (22). Tämä on ilmennyt siten, että tällaisille oppilaille opetuksen seuraaminen on ollut vaikeaa, mikäli he eivät ole saaneet riittävää henkilökohtaista tukea opettajilta (23). On kuitenkin tärkeää, että myönteisissä kokemuksissa on tullut esille erityistuen huomioiminen ja kohdentaminen niille oppilaille, jotka sitä eniten tarvitsevat.

(22) Opiskelijat, joilla on oppimisen vaikeuksia, nousivat esille vielä enemmän (Opettaja 1).

(23) Heterogeeninen oppilasaines. Tukea tarvitsevat oppilaat putoavat kyydistä, kun he eivät saa tarpeeksi henkilökohtaista tukea. (Opettaja 1.)

Opettajien kokemukset osoittavat etätoteutukseen kohdistuvia **opetussisältöjen laajuuksiin ja kokonaisuksiin liittyviä ajankäytöllisiä rajoitteita**. Opettajat ovat vastauksissaan ajoittain verranneet oppiaineen etäopetusta lähiopetukseen. Toinen opettajista näkee nämä opetusmuodot osittain erilaisina ja osittain samanlaisina kokonaisuuksina (24).

(24) Etäopetus ja lähiopetus ovat osittain täysin eri ”tuotteet”, osittain niissä taas on samankaltaisuutta (Opettaja 2).

He korostavat molemmat merkittävästi sitä, että etäopetuksen aikana on täytynyt miettiä ja arvioida tarkasti uudelleen, mitkä ovat olennaisimmat ja tärkeimmät oppiainekohtaiset sisällöt ja tavoitteet äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineessa (25). Opettajat painottavat, millaisiin asioihin on syytä kiinnittää huomiota tulevaisuuden opetustyössä, oli kyse etä- tai lähiopetuksesta.

(25) Etäopetuksen aikana oli kirkastettava itselle oppiaineen ydinsisältöjä, jotta osasi keskittyä olennaiseen, kun kaikkea ei ehditty opiskella. Tämä on hyvä muistaa lähiopetuksen aikanakin. (Opettaja 2.)

Opettajan näkemys toimii asiantuntevana vinkkinä myös muiden oppiaineiden aineenopettajaksi opiskeleville, sillä se muistuttaa oppiaineiden ydinsisältöjen valitsemisesta tulevaisuuden opetustyössä. Varsinkin kokemus ”kaikkea ei ehditty opiskella” konkretisoi, että on pysyttävä arvioimaan ja tekemään sellaiset pedagogiset ratkaisut, jotka tukevat parhaiten kunkin oppiaineen tärkeimpiä tavoitteita ja toimintamalleja opetussuunnitelman mukaisesti. Opettajat mainitsevat, että etäopetuksen aikana ei ole ehditty opettamaan ja käymään lävitse kaikkia oppiaineeseen kuuluvia sisältöjä ajan puutteen vuoksi (26).

(26) Etäopetuksessa opiskeltavia sisältöjä oli vähennettävä, sillä toiminta on hitaampaa joiltakin osin sähköisessä ympäristössä (Opettaja 2).

Syinä opettavien sisältöjen valikoimiselle ovat olleet ajankäyttöön liittyvien asioiden lisäksi tiettyjen asioiden opettamisen vaikeus etänä, joita opettajat ovat joutuneet arvioimaan uudelleen etä- ja lähiopetuksen välillä. Tietoteknisten laitteiden toiminnan hitaus sähköisessä ympäristössä eli ajan puute on vaatinut opettajilta väistämättä tarkkaa harkintakykyä valita ne oppiainekohtaiset sisällöt osaksi opetusta, jotka he ovat kokeneet olennaisimpina. Tällainen toiminta on edellyttänyt päättäväisyyttä ja tietotaitoa tehdä oikeat pedagogiset valinnat ja ratkaisut ajankäytön ja opetusresurssien puitteissa.

Etäopetuksessa kielitiedon opettaminen on koettu oppiaineeseen kuuluvista osa-alueista haasteellisena opetuskokonaisuutena (27). Kielitiedon abstraktien asioiden opettamisen vaikeus on tuonut selkeästi haasteita opettajille (28).

(27) Kielitiedon opettaminen etäyhteyden avulla oli aika karseaa – – (Opettaja 2).

(28) Abstraktien asioiden opettaminen oli jostakin syystä siis kaikkein hankalinta (Opettaja 2).

Pohdinta siitä, miten kielitietoa on päädytty etätoteutuksessa opettamaan, olisi ollut mielekästä kuulla, sillä on epätodennäköistä, että opettajat olisivat jättäneet kielitiedon kokonaan pois opetuksesta. Tämän osa-alueen opettamisen aikana on todennäköisesti keskitytty olennaisimpien asioiden opettamiseen, jotka etäopetus on mahdollistanut. Kielitiedon opettamista on hankaloittanut se, ettei opetusta ole pystytty lähiopetuksen mahdollistaman aivojumppaamisen keinoin toteuttamaan konkreettisten luokkahuoneesta löytyvien asioiden avulla (29).

(29) – – luokkahuoneessa päästään aivojumppaamaan aika eri tavalla yhdessä (Opettaja 2).

Edellinen näkemys viittaa siihen, että tämän osa-alueen opettaminen on ollut opettajille helpompaa fyysisessä luokkahuoneympäristössä kuin virtuaalisessa ympäristössä, jossa on hankalampaa ottaa esille selkeitä ja johdonmukaisia esimerkkejä opettamisen havainnollistamiseksi. Luokkahuoneen sosiaalisuus oppimista tukevana tekijänä korostuu tämän osa-alueen oppimisessa varsin merkittävästi, sillä on tavanomaista, että oppimista edistävät luokan kesken yhteisesti jaetut ja läpikäytyt havainnot opittavasta ilmiöstä.

Toinen opettajista on kokenut etäopetuksen tuoneen hankaluuksia **vuorovaikutuksen ja kontaktin ylläpitämiseen** (30).

(30) Vuorovaikutus oppilaiden välillä väheni (Opettaja 1).

Myönteisintä vuorovaikutuksen kannalta on kuitenkin, että aineistosta löytyy vain tämä yksi selkeä maininta vuorovaikutuksen vähenemisestä oppilaiden välillä. Vastausaineiston kokonaisuuden perusteella on havaittavissa useita myönteisiä piirteitä etäopetuksen vuorovaikutuksen kokonais kuvan parantumisesta, joten päättelen, että se ei ole ollut kuitenkaan kovin iso haaste etäopetuksessa tutkimukseen osallistuneiden opettajien kokemusten tiimoilta. Päättelmää vahvistavat myös aiemmin myönteisissä kokemuksissa havainnollistetut lukuisat positiiviset oppilaiden ja opettajien välistä vuorovaikutuksellista toimintaa kuvastavat esimerkit, sillä näissä esimerkeissä toisen opettajan vastaukset viittaavat hyvin pitkälti vuorovaikutuksen kasvamiseen etäopetuksen aikana.

5 PÄÄTÄNTÖ

5.1 Johtopäätökset etäopetuksen vaikutuksista oppiaineen opettamiseen

Tutkimukseni luo kokonaiskuvan kahden yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen aineenopettajan kokemuksista. Opettajien laatimat vastaukset osoittavat, että oppiaineen opetus on sujunut etätoteutuksena melko mallikkaasti, vaikka he ovat joutuneet kohtaamaan opetuksessa esiintyneitä haasteita. Haasteet ovat opettajien itsensä kokemia, mutta he ovat myös tuoneet niitä esille oppilaiden näkökulmasta. Äidinkielen ja kirjallisuuden etäopetuksen kontekstissa tutkimus mahdollistaa päätelmät siitä, millaisia oppiainekohtaisia oppimiskäytäntöjä ja -käytänteitä on päädytty valitsemaan ja miten ne ovat toimineet.

Opettajat ovat kuvanneet myönteisiä ja haasteellisia oppiaineen etäopetukseen sidoksissa olevia teemakokonaisuuksia. Opetusta on toteutettu tieto- ja viestintätekniiikan välityksellä digitaalisilla alustoilla sähköisten oppimateriaalien, ohjelmien ja sovellusten kera, mikä on tavanomaista etäopetukselle (Kalliala 2002; Nummenmaa 2012; Meisalo, Sutinen & Tarhio 2003; Simonson ym. 2015). Opettajat ovat hyödyntäneet etäopetuksessa luovia ja monipuolisia tehtäviä sekä erilaisia työskentelytapoja. He ovat tarjonneet oppilaille joustavia yksilö- ja ryhmätehtäviä, jolloin vaihtelevat ja rennot työtavat erilaisissa työskentely- ja oppimisympäristöissä ovat toimineet mallikkaasti, sillä ne ovat edistäneet oppilaiden jaksamista ja keskittymiskykyä. Virtuaalinen läsnäolo opettajan ja oppilaiden välillä yhteiseksi koetussa oppimisympäristössä eli virtuaaliluokassa on sujunut hyvin onnistuneiden työskentelyvalintojen ansiosta. Etäopetuksessa opettajat ja oppilaat ovat fyysisesti etäällä toisistaan (Nummenmaa 2012; Meisalo ym. 2003; Simonson ym. 2015.), jolloin reaaliaikaisten videopuheluiden myötä on korvattu lähiopetuksen fyysinen vuorovaikutus edistämällä oppilaiden ja opettajien yhteisöllisyyttä erilaisin aktiviteetein.

Oppilaiden taidot, kuten tv- ja itseohjautuvuustaidot ovat harjaantuneet merkittävästi etäopetuksen aikana. Opettajat mainitsevat myös heidän tv-taitojensa parantuneen. Nämä taidot kuuluvat myös etäopetuksen vaatimukseen, sillä oppilaiden on täytynyt esimerkiksi osallistua etäoppitunneille itsenäisesti sähköisten laitteiden välityksellä (Kalliala 2002). Etäopetuksen aikana on korostettu oppilaiden itseohjautuvuuden kasvun ja kehittymisen tarvetta, jolloin heidän on pitänyt oppia työskentelemään itsenäisemmin ja oma-aloitteisemmin. Johtopäätöksenä voi todeta, että kyseiset oppilaiden tarvitsemat taidot ovat kehittyneet väistämättä koko etäopetuksen ajan, sillä opetuksessa niitä on käytetty jatkuvasti.

Sähköisten alustojen ja ohjelmien ansiosta oppilaiden työskentelyn seuraaminen on ollut sujuvaa. Karvin arviointi (2020a) osoittaa etäyhteyksien edistävän oppilaiden yksilöllistä ohjausta ja tukemista, mikä vastaa tutkimukseen osallistuneiden opettajien kokemuksia tuen ja eriyttämisen tärkeydestä etäopetuksessa. Lisäksi OAJ:n raportti (2020b), Karvin arviointi (2020b) sekä Helsingin ja Tampereen yliopistojen tutkimus (2020) tukevat opettajien kokemuksia.

Myönteiset kokemukset ja näkemykset vuorovaikutuksesta ja viestinnän sujuvuudesta vahvistavat henkilökohtaisen viestinnän tärkeyttä etäopetuksessa, mikä viittaa siihen, että opettajat ovat halunneet opetuksen aikana seurata tiiviimmin jokaisen oppilaan yksilöllistä tuntityöskentelyä. Etäopetuksessa aktiivinen seuranta on ollut toimivaa, vaikka todellisen tuntityöskentelyn seuraaminen on voinut olla ajoittain opettajille etäyhteyksien kautta haastavampaa kuin lähiopetuksessa (Merjonen ym. 2021).

Vaikka tieto- ja viestintäteknologian toimivuus on luonut pohjan etäopetuksen onnistumiselle (Nummenmaa 2012; Meisalo ym. 2003; Simonson ym. 2015), opetuksessa on kuitenkin esiintynyt myös haasteita. Haasteet ovat kohdistuneet tietoteknisten laitteiden käytön toimintaongelmiin, johon ovat kuuluneet yhteyksien toimivuuden ongelmat. Toisinaan myös oppilaiden omat digitaidot ovat olleet sidoksissa näihin tietoteknisiin haasteisiin, sillä oppilailla ei ole ollut ajoittain tarpeenmukaista digitaalista osaamista selvittää itsenäisesti laitteisiin tai yhteyksiin kohdistuvia ongelmia.

Myönteisinä koetuissa asioissa on tullut esille oppilaiden reaaliaikaisen työskentelyn seurannan helppous ja tuen antaminen. Toisinaan kuitenkin toinen opettajista on kokenut etäopetuksen haasteena vuorovaikutuksen ylläpitämisen. Vastakkaisia näkemyksiä selittävät todennäköisesti osittain opettajien kokemat erilaiset näkemykset ja kokemukset etäopetuksesta. Heterogeeninen oppilasaines on voinut vaikuttaa osaltaan siihen, että kaikki oppilaat eivät ole olleet yhtä aktiivisia ja oma-aloitteisia vuorovaikutuksen ylläpitämiseen etäopetuksessa. Tällöin joissakin opetusryhmissä oppilaiden ja opettajien vuorovaikutus on voinut jäädä vähäisemmäksi. Etäopetuksen aikana esimerkiksi oppilaiden oppimisen havainnointiin ovat voineet vaikuttaa tuen antoon kuuluvat haasteet, kuten ajalliset resurssit ja erityisopettajan saatavuus oppilaille, joilla on oppimisvaikeuksia. Oppimisvaikeuksien huomioimisen etäopetuksessa voivat tehdä haastaviksi yksilöllisen ohjauksen tarpeet (Merjonen ym. 2021). On tavallista, että henkilökohtaisen tuen tarpeessa oleville oppilaille ei ole esimerkiksi jokaisella oppitunnilla pystytty antamaan riittävää tukea. Tällöin opettajista on voinut tuntua siltä, että nämä oppilaat jäävät jälkeen opetuksesta, jolloin vuorovaikutus heidän kanssaan on saattanut myös vähentyä. Positiivista on, että opettajat vahvistavat tuen antamisen onnistuneen kuitenkin päällisin puolin hyvin. Tuen antamisen haasteita vahvistavat monet kotimaiset tutkimukset ja arvioinnit, kuten esimerkiksi Karvi (2020b) ja OAJ (2020b).

Tulosten perusteella oppiminen etänä on hankalaa ilman tukea ja toimivia yhteyksiä. Etäopetus on sopinut hyvin niille yläkouluikäisille oppilaille, joilla ei ole oppimisvaikeuksia tai muita tuen tarpeen vaatimuksia. Oppiminen on ollut haastavampaa erityisesti oppilaille, joilla on ollut näitä vaikeuksia oppimisessa. Heille oppiminen on ollut erilaista ilman fyysistä koulun luokkahuoneessa vallitsevaa vuorovaikutusta (Opetushallitus 2014: 29).

Tutkimukseni tuloksia voidaan myöhemmin hyödyntää lähteenä äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineessa perusopetuksen etäopetuksen osalta. Tuloksistani voi olla hyötyä tutkimuksissa, joissa on tarkoitus kartoittaa ja tutkia oppiaineittain opettajien näkökulmasta

sitä, mitä etäopetus on pitänyt sisällään ja millaisiin luovuuttakin vaativiin ratkaisuihin on päädytty opetuksen mielekkyyden säilyttämiseksi. Tällöin voitaisiin myös vertailla yhtäläisyyksien ja erojen kautta, kuinka eri oppiaineiden opettamiseen sovellettuja käytänteitä voitaisiin toteuttaa myös muissa oppiaineissa. Tulokset siitä, mitkä asiat toimivat myönteisesti etäopetuksessa ja mitkä taas tuottavat haasteita herättäisivät pohtimaan ja kehittämään tarvittavia muutoksia tulevaisuuden opetukseen.

5.2 Tutkimuksen luotettavuuden arviointia ja jatkotutkimusehdotus

Tutkija pyrkii välttämään tutkimustoiminnassaan syntyviä virheitä mahdollisimman tarkasti, mutta kuitenkin häneltä vaaditaan vielä kirjoitusprosessin päätteeksi tehdyn tutkimuksen luotettavuuden arviointia. Tämä on tärkeää jokaisen yksittäisen tutkimuksen osalta, sillä on yleistä, että tutkimustulosten välinen pätevyys ja luotettavuus vaihtelevat. (Hirsjärvi ym. 2009: 231; Tuomi & Sarajärvi 2013: 134.) Tutkimuksessa tehdyt menetelmälliset ratkaisut ovat mahdollisesti vaikuttaneet tuloksiin, joten on tarpeen tarkastella ja arvioida näitä tarkemmin seuraavissa kappaleissa.

Tutkimuksen luotettavuutta parantaa se, että vastaajat olivat täyttäneet kyselyn huolella. Olen suunnannut kyselytutkimuksen oppiaineen kahdelle aineenopettajalle, joten tutkimusaineiston edustettavuus ja luotettavuus paranevat analysoitaessa vastauksia asiantuntijoiden näkökulmasta.

Kyselytutkimukseen liittyy myös olennaisesti haasteita. Tutkijana en voi varmistua siitä, miten tarkasti vastaajat ovat vastanneet tutkimukseen, sillä heillä on voinut olla vastaamishetkellä ajankäytön rajoitteita. Opettajien kokemuksiin etäopetuksesta ovat voineet myös vaikuttaa erilaiset taustatekijät, kuten esimerkiksi digiosaaminen, opetuskokemukset ja yleiset julkiset mediakeskustelut esillä olleista käsityksistä etäopetusta kohtaan.

Kyselyn heikkous on myös sen joustamattomuus. Tutkijana en ole pystynyt vaikuttamaan siihen, miten vastaajat ovat ymmärtäneet kysymykset. Itselläni ei ole ollut mahdollisuutta tarkentaa heille kyselyn kysymyksiä. Kysymyksiin on voinut sisältyä monitulkinnallisuutta, joten vastaajat ovat voineet tulkita kysymyksiä eri tavoin. (Hirsjärvi ym. 2009: 195.) Muutamat vastaukset osoittavat, että kaikki kysymykset eivät ole olleet vastaajille yhtä ymmärrettäviä ja selkeitä. Niissä on myös esiintynyt hieman päällekkäisyyksiä ja toisteisuuksia: ”En ole ihan varma, mitä kysymys tarkoittaa” (opettaja 2), ”Jotakin tästä kuvasin pari kohtaa aiemmin” (opettaja 2) ja ”Ks. ed. vastaus” (opettaja 1).

Ennen varsinaista kyselyn lähettämistä kysymysten läpikäyminen testivastaajan kanssa olisi ollut hyödyllistä ja tarpeenmukaista kyselyn viimeistelemiseksi. Vastaamiseen kuluva aika olisi myös ollut hyvä testata etukäteen. Kyselylle määritelty ennalta arvioitu aika on saattanut tuntua vastaajista kyselyn aluksi melko pitkältä ja raskaalta kokonaisuudelta, vaikka vastaaminen ei heiltä olisikaan vienyt aikaa niin paljon.

Tulosten yleistettävyyden osalta täytyy muistaa, että niistä ei voida tehdä liiallisia johtopäätöksiä, sillä vastaajat tulevat yhdestä yläkoulusta. Yleistettävyyden kannalta olisi ollut eduksi, jos vastaajia olisi ollut enemmän ja he olisivat tulleet useammasta eri yläkoulusta.

Tutkimuksen taustalla vaikuttaa maailmanlaajuinen koronaviruspandemia, joten tutkimukseni on sidoksissa poikkeukselliseen aikaan. Tulosten suora vertaaminen suhteessa etäopetuksen toteuttamiseen ja järjestämiseen sekä vallitseviin etäopetusolosuhteisiin ei ole relevanttia. Tutkimukseni kaltaisia samanlaisia luotettavuuden arviointiin kohdistuvia piirteitä on myös havaittavissa monissa muissa koronaviruspandemian aikana tehdyissä opinnäytetöissä, kuten esimerkiksi Turpeisen (2021) tutkielmassa.

Aineistolähtöisen tutkimuksen objektiivisuuden osalta olen tehnyt tutkijana ontologista erittelyä etäopetuksesta ennen analyysin kirjoittamista. Olen kirjannut ennakkokäsitelmiä ilmiöstä, jolloin olen tuonut myös esille omien opintojen aikana koettuja kokemuksia ja näkemyksiä oppiaineen etäopetuksesta. Olen pyrkinyt siihen, etteivät omat ajatukseni ohjaisi analyysiä ja tulkintoja, sillä analyysi ja tulkinnat perustuvat aineenopettajien laatimiin vastauksiin. (Tuomi & Sarajarvi 2013: 96.) Analyysi on kuitenkin aina tulkinnallista ja subjektiivista.

Jatkotutkimusidea ajatellen pro gradu -tutkielmassa voisin tutkia laajemmin suuremman otantajoukon kera äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen etäopetusta oppilaslähtöisestä näkökulmasta kyselytutkimuksen ja teemahaastattelun avulla. Olisi suotavaa, jos oppilaita saisi osallistumaan useammasta eri yläkoulusta tai lukiosta. On mahdollista, että aiemmin Suomessa ei ole vielä tutkittu äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen etäopetusta oppilaskeskeisestä näkökulmasta ensimmäisellä tai toisella-asteella. Tutkimusidea voisi olla mielenkiintoinen kokonaisuus toteutettavaksi.

LÄHTEET

- Alanen, Riikka 2011: Kysely tutkijan työkaluna – Kalaja, Paula., Alanen, Riikka & Dufva, Hannele (toim.), *Kieltä tutkimassa. Tutkielman laatijan opas* s. 146–161. Helsinki: Finn Lectura.
- Finlex 2020: Laki perusopetuslain väliaikaisesta muuttamisesta. 20 a § Poikkeukselliset opetusjärjestelyt. 4. luku. Opetus. – <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20200521> 28.2.2022
- Haapaniemi, Noora 2021: Korkeakouluopiskelijat ovat jaksamisensa ääri rajoilla: ”Korona tappaa paljon enemmän kuin tiedämme kukaan – se tappaa naurun, se tappaa hymyn”. – <https://yle.fi/uutiset/3-12030192> 7.4.2022
- Hammar, Mari 2021: *Les effets de l'étude distancielle sur la motivation des étudiants de langue française à l'université de Jyväskylä*. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/75898/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202105243157.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 28.11.2021
- Heimolehto, Kasper & Mäkelä, Kalle 2021: Etäopiskelu uuvuttaa opiskelijat, voimavarat lopussa – Iines Aakula, 19: ”Kaikki tapahtuu samassa pienessä yksiosässä, josta ei pääse pakoon”. – <https://yle.fi/uutiset/3-11814652> 8.4.2022
- Hirsjärvi, Sirkka., Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2009: *Tutki ja kirjoita*. 15. uudistettu painos. Helsinki: Tammi.
- Immonen, Jouni 2000: Näkökulmia etäopetukseen – Matikainen, Janne & Manninen, Jyri (toim.), *Aikuiskoulutus verkossa. Verkkopohjaisten oppimisympäristöjen teoriaa ja käytäntöä* s. 18–20. Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus. Tampere: Tammer-Paino.
- Joensuu, Antti & Latvala, Juha-Matti 2002: *Oppiminen verkkopohjaisissa oppimisympäristöissä: etnografinen tapaustutkimus verkkopohjaisten oppimisympäristöjen käytettävyydestä peruskoulun äidinkielen prosessikirjoituksen etäopetuksessa*. Kasvatustieteen pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston opettajankoulutuslaitos. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/10681/ajoensuu.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 21.4.2022
- Jyrhämä, Riitta., Hellström, Martti., Uusikylä, Kari & Kansanen, Pertti 2016: *Opettajan didaktiikka*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kalliala, Eija 2002: *Verko-opettamisen käsikirja*. Helsinki: Finn Lectura.
- Kananen, Jorma & Makkonen, Teemu (toim.) 2015: *Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu 202. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

- Karvi 2020a: Poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden aikana syntyneet hyvät käytänteet yleissivistävässä koulutuksessa. Poikkeustilanteen vaikutusten arviointi. 16.11.2020. – https://karvi.fi/app/uploads/2020/11/Hyvät_kaytanteet_yleissivistava_koulutus.pdf 1.4.2022
- 2020b: Poikkeuksellisten opetusjärjestelyiden vaikutukset tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Osa 1: Kansallisen arvioinnin taustaraportti, synteesi ja tilannearvio valmiiden aineistojen pohjalta. 7.5.2020. – <https://karvi.fi/app/uploads/2020/05/Poikkeuksellisten-opetusj%C3%A4rjestelyjen-vaikutukset-osa-I-Karvi-7.5.2020-1.pdf> 18.4.2022
- Kauppinen, Merja 2010: *Lukemisen linjaukset. Lukutaito ja sen opetus perusopetuksen äidinkielen ja kirjallisuuden opetussuunnitelmissa*. Jyväskylä studies in humanities 141. Soveltava kielitiede. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/24964/9789513940119.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 11.4.2022
- Keegan, Desmond 1980: *On defining distance education*. Distance Education, 1 (1) s. 13–36.
- Keegan, Desmond 1996: *Foundations of distance education*. Third edition. New York: Routledge studies in Distance Education.
- Koulunkäynti, opetus ja hyvinvointi kouluuyhteisössä koronaepidemian aikana: Ensitulokset 2020. Helsingin yliopisto ja Tampereen yliopisto. – https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/324905/Raportti_ensituloksista_elokuu_2020.pdf?sequence=1&isAllowed=y 18.4.2022
- Kuismin, Meiju 2021: *Liikunnan etäopetus koulussa – Mitä liikunnan etäopetuksessa tehtiin keväällä 2020?* Liikuntapedagogiikan pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston liikunta- ja terveystieteiden laitos. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/76859/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202106284049.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 17.11.2021
- Meisalo, Veijo., Sutinen, Erkki & Tarhio, Jorma 2003: *Modernit oppimisympäristöt. Tieto- ja viestintäteknikka opetuksen ja opiskelun tukena*. 2. uudistettu laitos. Helsinki: Tietosanoma Oy.
- Merjonen, Päivi., Salmi, Paula., Latvala, Juha-Matti & Husberg, Henrik 2021: Opettajien stressi ja tuen tarpeet oppimisvaikeusoppijoiden opettamisessa Covid-19-pandemian aiheuttaman poikkeustilan aikana. – *Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti: NMI-Bulletin* 31 (4) s. 29–46.
- Miles, Matthew B & Huberman, A. Michael 1994: *Qualitative Data Analysis*. An Expanded Sourcebook. Second edition. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Moore, Michael 1973: *Toward a theory of independent learning and teaching*. The Journal of Higher Education, 44 (9) s. 661–679.
- Moore, Michael 2013: The theory of transactional distance – Moore, Michael (toim.), *The Handbook of Distance Education*. New York: Routledge.
- Norrena, Juho 2019: *Oman oppimisen kapteeni*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Nummenmaa, Minna 2012: Etäopetus tarjoaa monia mahdollisuuksia oppimiseen ja opetukseen – Kankaanranta, Marja., Mikkonen, Inka & Vähähyyppä, Kaisa (toim.), *Tutkittua tietoa oppimisympäristöistä – Tieto- ja viestintäteknikan käyttö opetuksessa* s. 20–33. Oppaat ja käsikirjat 2012: 13. Opetushallitus ja tekijät. Turun yliopisto. – http://www03.edu.fi/aineistot/oppimisymparistot/tutkittua_tietoa_oppimisymparistoista_VERKKO.pdf 16.11.2021
- OAJ 2020a: OAJ:n kysely: Yksittäisillä oppijoilla vaikeuksia, opetus sujuu etänä pääosin hyvin. Uutiset ja tiedotteet: koronavirus-kysely. Tiedote 23.4.2020. – https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/koronavirus-kysely/?utm_medium=Email&utm_source=Uutiskirje23042020&utm_campaign= 1.4.2022
- 2020b: OAJ:n kysely koskien opetuksen poikkeusjärjestelyjä keväällä 2020. Opetus koronan aikaan – Tiivistelmä OAJ:n kyselyn tuloksista. – https://www.oaj.fi/ajankohtaista/uutiset-ja-tiedotteet/2020/koronavirus-kysely/?utm_medium=Email&utm_source=Uutiskirje23042020&utm_campaign= 1.4.2022
- Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Helsinki: Opetushallitus. – https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/perusopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf 10.11.2021
- Piironen, Eveliina 2021: *A Case Study: Finnish Fifth-grade Students' Experiences on Distance Learning of English*. Kandidaatintutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/75829/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202105213090.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 17.11.2021

- Pyykkönen, Heikki 2020: *Musiikkia koronan aikaan – Musiikinopettajien kokemuksia poikkeustilan aikaisesta etäopetuksesta*. Maisterintutkielma. Jyväskylän yliopiston musiikin, taiteen ja kulttuurin laitos. – <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/71743/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202009145841.pdf?sequence=1&isAllowed=y> 17.11.2021
- Simonson, Michael., Smaldino, Sharon & Zvacek, Susan 2015: *Teaching and learning at a distance*. Foundations of distance education. Sixth edition. Charlotte: Information Age Publishing.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013: *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. 10., uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Turpeinen, Reetta 2021: *Miten yläkoulun maantietoa opetetaan etänä?* Maantieteen pro gradu -tutkielma. Turun yliopiston maantieteen ja geologian laitos. – https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/151500/Turpeinen_Reetta_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y 17.11.2021
- Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2019. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3. Helsinki: 2019. – https://tenk.fi/sites/default/files/2021-01/Ihmistieteiden_eettisen_ennakkoarviointin_ohje_2020.pdf 6.12.2021
- Vehkalahti, Kimmo 2008: *Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät*. Helsinki: Tammi.
- Vuorio, Jaakko., Ranta, Matti., Koskinen, Kimmo., Nevalainen-Sumkin, Tuula., Helminen, Juhon & Miettunen, Anni 2021: Etäopetuksen tilannekuva koronapandemiassa vuonna 2020. Raportit ja selvitykset 2021:4. Opetushallitus. – https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/31605670%20OPH%20Et%C3%A4opetuksen%20tilannekuva%20koronapandemiassa%20vuonna%202020%20verkkojulkaisu_21_03_30_0.pdf 25.11.2021

LIITTEET

LIITE 1. KYSELYLOMAKKEEN TIEDOTE

Äidinkielen ja kirjallisuuden etäopetus yläkoulussa

Arvoisa yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden aineenopettaja, olet lämpimästi tervetullut vastaamaan kyselytutkimukseen!

Hei! Olen Eliisa Lipsanen, suomen kielen ja kirjallisuuden aineenopettajaopiskelija Jyväskylän yliopistosta. Teen kandidaatintutkielmaa aiheesta **yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden etäopetus**.

Keväällä 2020 kouluissa jouduttiin siirtymään etäopetukseen. Tämä on vaikuttanut huomattavasti opetuksen toteuttamiseen. Tutkimuksen kannalta on mielekästä perehtyä siihen, miten yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden opettajat ovat itse kokeneet opetustyössään pandemian aikaisen muutoksen ja millaisia käsityksiä heillä on etäopetuksesta.

Tutkimuksen tarkoituksena ja tavoitteena on **tarkastella, miten yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden etäopetus on vaikuttanut oppiaineen opettamiseen**. Tutkimukseni keskiössä ovat erityisesti **aineenopettajien subjektiiviset kokemukset ja näkemykset etäopetuksesta osana oppiaineen opetusta**. Tarkoituksena on lisäksi myös selvittää, **miten etäopetusta on järjestetty yläkoulussa koronapandemian aikana ja millaisia erilaisia käytänteitä etäoppitunneilla on hyödynnetty**.

Olet osallistumassa laadulliseen kyselytutkimukseen, joka koostuu pääasiassa erilaisista avokysymyksistä. Kysymykset liittyvät edellä mainittuihin teemoihin, ja niihin ei ole oikeita tai vääriä vastauksia. Kysely on jaettu viiteen osioon: 1. Taustatiedot, 2. Oppiaineen etäopetus, 3. Vuorovaikutus etäopetuksessa, 4. Etäopetuksen TVT-valmiudet ja 5. Etäopetuksen järjestäminen. Kyselyyn vastaaminen kestää arviolta noin 20–30 minuuttia. Vastauksien kannalta on olennaisinta saada esille etätoteutusta järjestäneiden opettajien subjektiivinen näkökulma.

Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoisuuteen perustuvaa, ja siihen voi vastata täysin anonymisti. Kyselyssä ei kerätä tai kysytä mitään henkilötietoihin viittaavaa, joten vastaajia ei voi tunnistaa vastausten perusteilla. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, ja niitä on tarkoitus käsitellä vain tässä tutkimuksessa.

Seuraavasta linkistä löytyy kyselytutkimuksen tietosuojailmoitus:

[Tietosuojailmoitus kyselytutkimukseen.pdf](#)

Vastaamalla kyselyyn annat suostumuksesi vastausten käsittelyyn. Tutkimuksen onnistumisen kannalta on toivottavaa vastata kysymyksiin huolellisesti. Halutessasi voit myös tallentaa aiemmat vastauksesi, ja jatkaa myöhemmin kyselytutkimukseen vastaamista painamalla ”Tallenna ja jatka myöhemmin”.

Kiitos jo etukäteen osallistumisestasi tutkimukseen, mikäli aiot siihen osallistua!

Jos tutkimuksesta tai kyselystä herää kysyttävää tai haluat lisätietoa, voit olla yhteydessä tutkimuksen tekijään:

Eliisa Lipsanen / Jyväskylän yliopisto, eliisa.lipsanen@gmail.com

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

KIELI- JA
VIESTINTÄTIETEIDEN
LAITOS

13.1.2022

KUVAUS HENKILÖTIETOJEN KÄSITTELYSTÄ TIETEELLISESSÄ TUTKIMUKSESSA
(TIETOSUOJAILMOITUS EU (679/2016))

1. Tutkimuksessa ”Äidinkielen ja kirjallisuuden aineenopettajien kokemuksia ja näkemyksiä etäopetuksesta” käsiteltävät henkilötiedot

Tutkimuksen tarkoituksena ja tavoitteena on tarkastella, miten yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden etäopetus on vaikuttanut oppiaineen opettamiseen. Tutkimukseni keskiössä ovat erityisesti aineenopettajien subjektiiviset kokemukset ja näkemykset etäopetuksesta osana oppiaineen opetusta. Tarkoituksena on lisäksi myös selvittää, miten etäopetusta on järjestetty yläkoulussa koronapandemian aikana ja millaisia erilaisia käytänteitä etäoppitunneilla on hyödynnetty.

Kyselylomakkeen kautta kerättyjä kyselyvastauksia käytetään Eliisa Lipsasen kandidaatintutkielman aineistona.

Tutkimuksessa Sinusta kerätään seuraavia henkilötietoja: Tutkimuksessa kerätään ainoastaan verkkokyselyn kyselyvastauksia, ja vastauksiin voi sisältyä tunnistetietoja.

Tutkimukseen osallistuvat henkilöt ovat kaikki aikuisia. Kyselyyn osallistuminen on vapaaehtoisuuteen perustuvaa, ja siihen voi vastata täysin anonymisti. Vastaajien henkilöllisyyttä ei voida tunnistaa vastausten perusteilla. Vastaukset käsitellään luottamuksellisesti, ja niitä on tarkoitus käsitellä vain tässä tutkimuksessa.

Tämä tietosuojailmoitus on liitetty tiedotteeseen, joka löytyy sähköisen Webropol-kyselytutkimuksen alusta. Tutkittavalle on annettu kyselylomakkeen tiedotteen yhteydessä suora linkki näihin tietoihin.

2. Henkilötietojen käsittelyn oikeudellinen peruste tutkimuksessa

Kyse on tieteellisestä tutkimuksesta, käsittelyperuste on **yleinen etu**. Käsittely on tarpeen tieteellistä tutkimusta varten ja se on oikeasuhtaista, sillä tavoiteltuun yleisen edun mukaiseen tavoitteeseen nähden (tietosuojain 4 §:n 3 kohta).

3. Henkilötietojen siirto EU/ETA ulkopuolelle

Tutkimuksessa tietojasi ei siirretä EU/ETA-alueen ulkopuolelle.

4. Henkilötietojen suojaaminen

Henkilötietojen käsittely tässä tutkimuksessa perustuu asianmukaiseen tutkimussuunnitelmaan ja tutkimuksella on **vastuuhenkilö**. Henkilötietojasi käytetään vain tieteellistä tutkimusta varten. Tutkimuksessa toimitaan siten, että Sinua koskevat tiedot eivät paljastu ulkopuolisille. Tutkimustuloksista ei voida tunnistaa sinua, koulua tai paikkakuntaa. Aineiston analyysissä kyselyvastauksista voidaan poimia suoria lainauksia osaksi kandidaatintutkielmaa.

Suorat tunnistetiedot poistetaan suojatoimenä aineiston analyysivaiheessa.

Aineisto anonymisoidaan aineiston perustamisvaiheessa (kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteteolliseen tietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja).

Sähköpostiosoitteet hävitetään Webropol-järjestelmästä tutkimuksen päätteeksi.

Tutkimuksessa käsiteltävien henkilötietojen suojaaminen

Tutkimuksen aikana tietoja käsitellään tietoturvallisesti Jyväskylän yliopiston ohjeiden mukaan ilman tunnistetietoja.

Tutkija vastaa aineiston tietoturvallisesta hallinnasta sen elinkaaren aikana ja lopuksi huolehtii tietojen hävittämisestä.

Tietoturva-asiat on päivitetty ajantasaisiksi, ja tietokone on suojattu virus- ja haittaohjelmien suojausohjelmilla. Käytössä ovat aktiiviset palomuri- ja virustorjuntailmoitukset. Tietokoneelle on myös asennettu automaattiset tietoturvapäivitykset ja ohjelmien päivitykset.

Tutkimuksen aineistoa (kyselystä saatavia vastauksia) säilytetään tutkielman tekijän henkilökohtaisen tietokoneen kovalevyllä. Tietokone on ainoastaan yksityiskäytössä, ja kirjautuminen koneelle tapahtuu vahvalla salasanalla. Kirjautumiseen vaaditaan salasanan lisäksi myös käyttäjätunnus. Nämä ovat vain tutkijan omassa tiedossa, eikä esimerkiksi muilla hänen perheenjäsenillään ole pääsyä tietokoneelle.

Tutkimuksesta ei ole tehty erillistä tietosuojan vaikutustendarviota, koska tämän tutkimuksen tekijä on tarkastanut, ettei vaikutustendarviointi ole pakollinen.

Henkilötietojen käsittely tutkimuksen *päättymisen jälkeen*

Tutkimusaineisto mahdollisine henkilötietoineen hävitetään noin vuosi kandidaatintutkielman valmistumisen jälkeen eli arviolta 11.5.2023.

Tutkimusrekisteri anonymisoidaan eli kaikki tunnistetiedot poistetaan täydellisesti, jotta paluuta tunnisteteolliseen henkilötietoon ei ole eikä aineistoon voida yhdistää uusia tietoja.

Rekisterinpitäjä ja tutkimuksen tekijä

Rekisterinpitäjä, kandidaatintutkielman suorittaja ja yhteys- ja vastuhenkilö: Eliisa Lipsanen, eliisa.lipsanen@gmail.com, suomen kieli ja kirjallisuus, kieli- ja viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto.

Rekisterinpitäjä on taho, joka on vastuussa tutkittavien henkilötietojen asiallisesta ja lainmukaisesta käsittelystä.

Tutkimuksen ohjaaja: Sari Sulkunen, apulaisprofessori, sari.sulkunen@jyu.fi, suomen kieli, kieli- ja viestintätieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto.

Rekisteröidyn oikeudet

Oikeus saada pääsy tietoihin (tietosuoja-asetuksen 15 artikla)

Sinulla on oikeus saada tieto siitä, käsitelläänkö henkilötietojasi ja mitä henkilötietojasi käsitellään. Voit myös halutessasi pyytää jäljennöksen käsiteltävistä henkilötiedoista.

Oikeus tietojen oikaisemiseen (tietosuoja-asetuksen 16 artikla)

Jos käsiteltävissä henkilötiedoissasi on epätarkkuuksia tai virheitä, sinulla on oikeus pyytää niiden oikaisua tai täydennystä.

Oikeus tietojen poistamiseen (tietosuoja-asetuksen 17 artikla)

Sinulla on oikeus vaatia henkilötietojesi poistamista tietyissä tapauksissa. Oikeutta tietojen poistamiseen ei kuitenkaan ole, jos tietojen poistaminen estää tai vaikeuttaa suuresti käsittelyn tarkoituksen toteutumista tieteellisessä tutkimuksessa.

Oikeus käsittelyn rajoittamiseen (tietosuoja-asetuksen 18 artikla)

Sinulla on oikeus henkilötietojesi käsittelyn rajoittamiseen tietyissä tilanteissa kuten, jos kiistät henkilötietojesi paikkansapitävyyden.

Vastustamisoikeus (tietosuoja-asetuksen 21 artikla)

Sinulla on oikeus vastustaa henkilötietojesi käsittelyä, jos käsittely perustuu yleiseen etuun tai oikeutettuun etuun. Tällöin yliopisto ei voi käsitellä henkilötietojasi, paitsi jos se voi osoittaa, että käsittelyyn on olemassa huomattavan tärkeä ja perusteltu syy, joka syrjäyttää oikeutesi.

Oikeuksista poikkeaminen

Tässä kuvatuista oikeuksista saatetaan tietyissä yksittäistapauksissa poiketa tietosuoja-asetuksessa ja Suomen tietosuojalain säädettyillä perusteilla siltä osin, kuin oikeudet estävät tieteellisen tai historiallisen tutkimustarkoituksen tai tilastollisen tarkoituksen saavuttamisen tai vaikeuttavat sitä suuresti. Tarvetta poiketa oikeuksista arvioidaan aina tapauskohtaisesti.

Profilointi ja automatisoitu päätöksenteko

Tutkimuksessa henkilötietojasi ei käytetä automaattiseen päätöksentekoon. Tutkimuksessa henkilötietojen käsittelyn tarkoituksena ei ole henkilökohtaisten ominaisuuksiesi arviointi, ts. profilointi vaan henkilötietojasi ja ominaisuuksia arvioidaan laajemman tieteellisen tutkimuksen näkökulmasta.

Rekisteröidyn oikeuksien toteuttaminen

Jos sinulla on kysyttävää esimerkiksi rekisteröidyn oikeuksista, kyselystä, tutkimuksesta tai tietosuojasta, otathan pikimmiten yhteyttä tutkimuksen tekijään. Yhteystiedot löytyvät tiedotteesta sekä tietosuojailmoituksen kohdasta ”**Rekisterinpitäjä ja tutkimuksen tekijä**”.

Sinulla on oikeus tehdä valitus erityisesti vakinaisen asuin- tai työpaikkasi sijainnin mukaiselle valvontaviranomaiselle, mikäli katsot, että henkilötietojen käsittelyssä rikotaan EU:n yleistä tietosuojasetusta (EU) 2016/679. Suomessa valvontaviranomainen on tietosuojavaltuutettu.

Tietosuojavaltuutetun toimiston ajantasaiset yhteystiedot: <https://tietosuoja.fi/etusivu>

LIITE 3. KYSELYTUTKIMUKSEN KYSYMYKSET

Osa 1: Taustatiedot

1. Kuinka kauan olet työskennellyt äidinkielen ja kirjallisuuden aineenopettajana yläkoulussa?
 - 1-5 vuotta
 - 6-10 vuotta
 - 11-15 vuotta
 - Yli 15-vuotta
2. Kuinka pitkä on opetuskokemuksesi oppiaineen etäopetuksesta?
 - Opetin osittain etänä jo ennen koronapandemiaa
 - Olen opettanut etänä vain koronapandemian aikana vallitsevien suositusten mukaisesti
3. Oletko suorittanut joitakin verkkopedagogiikkaan tai etäopetukseen liittyviä koulutuksia, joista on ollut sinulle hyötyä etäopetuksessa? Voit huomioida opettajankoulutukseen ja täydennyskoulutukseen sisältyviä erilaajuisia kokonaisuuksia.
 - Kyllä olen (kerro tarkemmin millaisia)
 - En ole

Osa 2: Oppiaineen etäopetus

4. Kerro omin sanoin, mitä etäopetus mielestäsi on?
5. Mitä ohjelmia, työvälineitä ja oppimisalustoja olet hyödyntänyt etäopetuksessa?
6. Minkälaisia sähköisiä oppimateriaaleja olet hyödyntänyt etäopetuksessa?
7. Miten koet oppimisympäristön muuttuneen etäopetuksen ja lähiopetuksen välillä? Miten muutos on vaikuttanut opetukseesi?
8. Miten etäopetus on mielestäsi vaikuttanut yläkoulun äidinkielen ja kirjallisuuden -oppiaineen opettamiseen?
9. Millaisia myönteisiä kokemuksia sinulla on äidinkielen ja kirjallisuuden etäopetuksesta? Mikä on toiminut hyvin etäopetuksessa?
10. Millaisia haasteita etäopetukseen on liittynyt äidinkielen ja kirjallisuuden oppiaineessa?
11. Millaisin käytäntein olet herättänyt ja ylläpitänyt etäopetuksessa oppilaiden motivaatiota? Voit antaa konkreettisia esimerkkejä.
12. Millaisin käytäntein olet tukenut etäopetuksessa oppilaiden itseohjautuvuutta? Voit antaa konkreettisia esimerkkejä.

Osa 3: Vuorovaikutus etäopetuksessa

13. Millaisin käytäntein olet tukenut opettajan ja oppilaiden välistä sosiaalista vuorovaikutusta etäopetuksen aikana?

Osa 4: Etäopetuksen TVT-valmiudet

14. Millaisia erilaisia taitoja etäopetus on sinulta edellyttänyt? Millaisia uusia tieto- ja viestintätekniikan taitoja olet joutunut omaksumaan?
15. Millaisia uudenlaisia taitoja oppilailta on vaadittu etäopetuksessa?
16. Mistä ja keneltä olet saanut tukea etäopetuksen onnistumiseen?

Osa 5: Etäopetuksen järjestäminen

17. Mitkä asiat kokemustesi perusteella tulisi ottaa huomioon etäopetuksen suunnittelussa ja järjestämisessä tulevaisuudessa?
18. Mitkä ovat oppiaineen etätoteutusta rajoittavia ja hankaloittavia tekijöitä?
19. Tähän voit vielä halutessasi kirjoittaa vapaasti ajatuksiasi oppiaineen etäopetuksesta.

